

153. אלה הדברים אשר לארגיוֹם: לִסְקִילָה הגיעו מלאכים אחרים. מאת בעלי הברית לשאת ולתת עם גֶלוֹן וביניהם סִיאָרוֹס בא כח הלקדימוניים. אבי המשפחה של גֶלוֹן זה, תושב בגֶלָה¹ מוצאו מהאי טֵלוֹס² הנמצא קרוב לטְרִיפּוֹיֹן ונלקח בעת הוסדה של גֶלָה מאת הלינדיים מרודוס ומאת אֶנְטִיפִימוֹס. במשך הזמן נעשו צאצאיו הִיאָרופֶנְטִים³ של אֶלִי השאול⁴ והאריכו ימים במשרה הזאת אשר טִילִינִים, אחד מאבותיו, רכש אותה באופן כזה: לעיר מֶקְטוֹרִיֹן היושבת מעל לגֶלָה נסו אנשים מֶגֶלָה אשר התקוממו ונוצחו. את האנשים האלה הוליך טִילִינִים בחזרה לגֶלָה. בלי עזרת אנשים, ורק קדשי⁵ האלים האלה היו בידו. מאין לקח אותם ואם היו קנינו, אין בידי לאמר. בבטחו בקדשים האלה הוליך אותם חזרה, בתנאי שצאצאיו יהיו הִיאָרופֶנְטִים של האלים האלה. מתפלא אנכי גם על המעשה הזה, שטִילִינִים, לפי מה ששמעתי, יוציא לפעולה דבר שכזה, כי מעשים כאלה אינם נעשים, לדעתי, על ידי כל איש ואיש כי אם בידי בעל נפש אמיצה וכח גברי, והוא נראה להיות, לדברי תושבי סיקיליה, ההפך מכל זה, איש נְשִׁי ואוילי.

154. באופן כזה רכש לו אפוא את המשרה הזאת. כאשר בא קצו של קְלֶאנְדְרוֹס⁶ בן פֶנְטְרוֹס, אשר היה טירנוס בגֶלָה שבע שנים, הוא נרצח בידי סְפִילוֹס, איש מגלה. תפס את השלטון הִיפּוֹקְרֶטֶס אחי קְלֶאנְדְרוֹס. בעת שהיתה הטירניה בידי הִיפּוֹקְרֶטֶס בא גֶלוֹן, שהיה מצאצאי הִתְיאָרופֶנְטִים טִילִינִים ורבים אתו ואִינִיסידימוֹס⁷ בן פֶטיקוֹס היה שומר ראשו של הִיפּוֹקְרֶטֶס. אחרי זמן לא רב נעשה⁸ בגלל כשרונו שר הרכב על הרכב כולו. כי כאשר צר הִיפּוֹקְרֶטֶס על אנשי קְלִיפּוֹלִיס⁹ ונֶכְסוֹס וצֶנְקִלִי וּלְאֹנְטִינִי¹⁰ ומלבד על הסירקוסיים¹¹ גם על רבים מהברברים¹², הצטיין בכל המלחמות האלה

1 גֶלָה בסיקיליה נוסדה בשנת 690 בערך על ידי אנשים מרודוס וזרתים.

2 אי בין הספיריזים, מול קנידוס והכף הקֶרִיפִי.

3 משרה חשובה של כומרים בפולחן האֶלֶאבִּינִי שעברה בירושה; מלבד צרכי הפולחן היה עליהם להשגיח על נכסי המקדשים ומוה היתה להם פרנסה בשפעי.

4 דימיטר ופרסטוני.

5 הפסילים וכלי הפולחן.

6 הוא הגיע לשלטון בעזרת העם בשנת 505 ומשל עד 498. אחריו אחיו הִיפּוֹקְרֶטֶס 498–498.

7 אחרי גֶלוֹן 491–478.

8 על אודותיו ראה להלן 165. 8 גלון.

9 עיר לרגלי ההר אֶיֶסְנָה.

10 מושבות יווניות בסיקיליה.

11 סירקוס נוסדה בידי הקורинתיים בשנת 757 או 734.

12 הכוונה לילידי הארץ שאינם יווניים.

גִּלְוֹן זֶה כְּאִישׁ נִעְלָה. מֵהָעֲרִים הַנּוֹכְרוֹת הָאֵלֶּה, זֹלַת סִירְקוֹס, לֹא נִמְלְטָה אָף אַחַת מֵהַשְּׁעִבּוֹד תַּחַת הַיּוֹפּוֹקְרֶטֶס. אֶת הַסִּירְקוֹסִיִּים הִצִּילוּ הַקּוֹרִינְתִּיִּים וְהַקְּרִינִיִּים, כֹּאשֶׁר נִזְכְּרוּ בַקֶּרֶב עַל יַד הַנַּהַר אֱלֹדוֹס. וְגַם אֵלֶּה הִצִּילוּ אַחֲרֵי שֶׁהִשְׁלִימוּ בִּנְיֵיהֶם בְּתִנְאִי, שִׁלְפִּיהוּ יִמְסְרוּ הַסִּירְקוֹסִיִּים אֶת קְמִרְיָנָה לַהַיּוֹפּוֹקְרֶטֶס; קְמִרְיָנָה הִיְתָה שִׁיכַת לַסִּירְקוֹסִיִּים מִיָּמִים קְדוּמִים.¹

155. וְכֹאשֶׁר גַּם הַיּוֹפּוֹקְרֶטֶס, אֲשֶׁר הָיָה טִירֶנוֹס אוֹתוֹ מִסֵּפֶר הַשָּׁנִים כְּמוֹ אַחֲיו קְלֶאָנְדְּרוֹס, נָפַל עַל יַד הָעִיר הַיִּפְלָה² בְּמִסַּע מִלְחָמָה נֶגַד הַסִּיקִילִיִּים, עָשָׂה עֲצָמוּ גִלְוֹן כְּאִילוֹ עוֹזֵר הוּא לְבִנֵּי הַיּוֹפּוֹקְרֶטֶס, אֲבָקְלִידֶס וְקְלֶאָנְדְּרוֹס, יַעַן כִּי הָאֲזֹרָחִים לֹא רָצוּ לִהְיוֹת עוֹד מְשׁוּעֲבָדִים; אֲךָ לְמַעֲשֵׂה, כִּשְׁאֵךְ הַתְּגַבֵּר בַּקֶּרֶב עַל אֲנָשֵׁי גִלְוֹן, הִשְׁתַּלֵּט הוּא עֲצָמוּ בַקֶּפְחוֹ אֶת בְּנֵי הַיּוֹפּוֹקְרֶטֶס. אַחֲרֵי הַהֲצִלָּה הַזֹּאת הוֹלִיךְ גִּלְוֹן חֹזְרָה אֶת הַמִּכּוֹנִים גְּמוּרִים³, אֲשֶׁר גּוֹרְשׁוּ מֵאֵת הָעָם וּמֵאֵת עַבְדֵיהֶם הַמִּכּוֹנִים קִילִירִיִּים, מֵהָעִיר קְסֶמְנָה⁴ לַסִּירְקוֹס וּלְכַד גַּם אוֹתָהּ. יַעַן כִּי הַמּוֹן הָעָם מִסִּירְקוֹס מִסֵּר אֶת הָעִיר וְאֵת עֲצָמוּ בִּידֵי גִלְוֹן הַהוֹלֵךְ וּמִתְקַרֵּב.

156. וְהוּא, אַחֲרֵי שֶׁהִבִּיא אֶת סִירְקוֹס בִּידוֹ⁵, לֹא הִחְשִׁיב אֶת גִּלְוֹן לְמֹשׁוֹל בָּהּ, וּמִסֵּר אוֹתָהּ לְאַחֲיו הַיִּאֲרוֹ, וְאֵת סִירְקוֹס בָּצָר וּסִירְקוֹס נִעֲשֵׂתָה לוֹ הַכֹּל. הָעִיר הַזֹּאת הִתְרוּמְמָה וּשְׁגִשְׁגָה עַד מֵהֶרָה. יַעַן רֹאשִׁית הָעִבִּיר אֶת אֲנָשֵׁי קְמִרְיָנָה כּוֹלֵם לַסִּירְקוֹס וַעֲשָׂה אוֹתָם לְאֲזֹרָחִים וְאֵת הָעִיר קְמִרְיָנָה הָרֶס עַד הַיּוֹד, אַחֲרֵי כֵן עָשָׂה עִם יוֹתֵר מִמַּחְצִית אֲזֹרָחֵי גִלְוֹן כְּמוֹ עִם אֲנָשֵׁי קְמִרְיָנָה. הַמְּגֵרִים אֲשֶׁר בְּסִיקִילִיָּה מִסְרוּ אֶת עֲצָמָם בִּידוֹ אַחֲרֵי הַסָּכָם אוֹתוֹ בַּעַת הַיּוֹתָם נִצְרוּרִים; אֶת הָעֲשִׁירִים בִּנְיֵיהֶם שְׁעוֹרְרוּ אֶת הַמִּלְחָמָה נֶגְדּוֹ וְאֲשֶׁר דָּמוֹ שְׁצוּפִיִּים הֵם לְהַרְיָגָה בְּגִלְלוֹ, הוֹלִיךְ לַסִּירְקוֹס וַעֲשָׂה אוֹתָם לְאֲזֹרָחִים, אוֹלֵם אֶת הַמּוֹן הָעָם שֶׁל הַמְּגֵרִים, שֶׁלֹּא הָיָה אֲשֶׁם בְּמִלְחָמָה זֹו וְלֹא קוּה שִׁאוּנָה לוֹ כָּל רֶעַ, גַּם אוֹתָם הוֹלִיךְ לַסִּירְקוֹס וּמִכַּר אוֹתָם⁶ לְהוֹצִיאָם מִסִּיקִילִיָּה. הַפְּלִיָּה כֹז עָשָׂה גַם עִם אֲנָשֵׁי אֲבִבּוּיָה אֲשֶׁר בְּסִיקִילִיָּה. הוּא עָשָׂה כֹכָה לְשֵׁנֵי הָעַמִּים, יַעַן סָבוֹר הָיָה, שֶׁהַמּוֹן הָעָם הוּא חֲבֵרָה מִתּוֹעֲבָה עַד לְמֵאוֹד⁷.

1 היא נוסדה על ידי הסירקוסיים בשנת 598.

2 עיר על החוף המזרחי של סיקיליה.

3 האצילים בעלי הקרקעות שהיו מעבדים את שדותיהם על ידי אכרים קשורים לאדמה.

4 נוסדה על ידי הסירקוסיים בשנת 645.

5 בשנת 484.

6 לעבדים.

7 המון העם — δῆμος — היה קרוב ברובו מסנקלים, שלא היו יווניים, וסנקים;

אלה היו מעמד הסוחרים ובעלי המלאכה, ואילו האזרחים, העשירים ובעלי הקרקע, היו יווניים. שאיפתו של גלון הייתה לאחד את היוונים מהערים האלה ללאום אחד ובעזרתם נלחם בעמים הבלתי יווניים, הברברים אשר בסיקיליה,

157. באופן כזה נעשה גלון טירנוס גדול; אז כאשר מלאכי היוונים באו לסירקוס, באו אתו בדברים ואמרו ככה: „שלחו אותנו הלקדימוניים והאתונאים ובעלי בריתם לרכוש אותך נגד הברבר ההולך, ומתקרב על יון, יען בודאי ידוע לך שהאישי הפרסי אומר לגשר את ההליספונטוס ולהוליך את כל צבא המזרח מתוך אסיה כדי לצאת למלחמה על יון, בתואנה, שהולך הוא נגד אתונא, אך כוונתו לדכא תחתיו את כל יון. אתה הגעת לעזו גדול ולא חלק מצער מיון נפל בגורלך; הלא מושל אתה על סיקיליה. לכן עוזר לאלה האומרים לשחרר את יון, ושחרר גם אתה אתם. כי יון מאוחדת מתוך כח גדול ונוכל לעמוד בפני התוקפים. אם חלק מאתנו יבגדו, וחלק לא יחפצו לעזור, ואלה שדעתם מיושבת עליהם מעטים הם, אזי בודאי יש לחשוש, שיון כולה תפול. כיצאל תקוה שאם הפרסי יכניע אותנו אחרי שינצח בקרב, לא יבוא אליך כלל, אלא השמר מפניו. בהושיעך, אתה עוזר לעצמך. פעולה מחושבת היטב, דרכה להגמר על פי רוב באופן הטוב ביותר.”

158. הם דברו אפוא את הדברים האלה, אבל גלון נזף בהם קשה בדברו ככה: „אנשים יווניים, שפה חצופה לכם שהעזתם לבוא ולקרוא אותי להיות בעל ברית נגד הברבר. כאשר בקשתי אני עזרה לפני זמן בעת הלחמי בצבא ברברי בהכנסי בריב עם הקרתגים והפצרתי שתנקמו את רצח דורקאבס בן אנכסנדרידס¹ מאת האגקסטגים והבטחתי לעזור בשחרור ערי המסחר², אשר מהן יצאה לכם תועלת ורוחים, לא באתם לא לעזור לי ולא לגקום את רצח דורקאבס; אתם לא נגע ללבכם שכל המקומות האלה ימצאו בידי הברברים. אבל יען כי הדבר עלה לטובתי ולהצלחתי והמלחמה עברה כעת והגיעה עדיכם, עתה עלה גלון על זכרונכם. ואף כי מידכם בא לי אי־כבוד זה, אין ברצוני לשלם לכם מדה כנגד מדה, אלא מוכן אני לעזור בהמציאי מאתים אניות משוט, עשרים אלף כבדי נשק, אלפים רוכבים, אלפים קשתים, אלפים קלעים ואלפים רוכבים קלי הנשק. מבטיח אני להמציא תבואה לכל צבא היוונים כל הזמן שנמצא במלחמה. אבל בתנאי זה מבטיח אני, שאהיה המצביא והמנהיג של היוונים נגד הברברים; בתנאי אחר לא אבוא אני ולא אשלח אחרים.”

159. כשמוע סיאגרוס את הדברים האלה, לא שלט ברוחו ודבר את הדברים האלה: „האמנם, מר יאנח אגממן³ ממשפחת פלופס בשמעו שהנהגה

1 הוא בא משפרטה ונרצח בסיקיליה. ראה V 42–46.

2 ערי המסחר בסיקיליה עברו לידי הקרתגים ואלה דכאו את המסחר עם ערי יון.

3 אנממן מלך שפרטה, היה המצביא על כל צבא היוונים במלחמת טרויה. השפרטים ראו את עצמם כיורשי צבא היוונים, והרעיון שהמפקדה העליונה תעבור לעיר אחרת, היה בעיניהם כעלבון גדול לעצמם.

נלקחה משפטה על ידי גִּלְיוֹן והסירקוסיים. אך אל תזכיר עוד פעם את התנאי הזה, שנמסור לך את ההנהגה. אלא אם ברצונך לעזור ליון, הִשְׁמַע ללקדימוניים ואם אתה מוצא לנכון שלא להִשְׁמַע, אל תבוא לעזרה¹.

160. אחרי זה, כראות גִּלְיוֹן את דבריו הממאנים של סִיאָגְרוֹס, הציג לבסוף את התנאי הזה: „אורח משפטה, ולזולים הפוגעים באדם עלולים לעורר את חמתו. אמנם אתה הראית יהירות בדבריך, אבל לא הבאת אותי לכך שדברים בלתי הגונים יהיו בתשובתי. אחרי שאתם מחזיקים כל כך בהנהגה, מובן שגם אני אחזיק בה יותר מכם בהיותי שליט על צבא כפול פי כמה ועל אניות במספר עצום. אולם יען כי דבריתם מתנגדים כה נמרצות, נִתְּרָנָה אנחנו דבר מה מהדברים הראשונים. אם ברצונכם לנהל את צבא הרגלים, אזי אני את צבא הים, ואם חשקה נפשכם לנהל על הים, רוצה אני בחיל הרגלים. והנה עליכם להיות מרוצים באלה או להסתלק עוזבים מבעלי ברית כאלה².”

161. גלון הציג אפוא את ההצעה הזאת, אבל מלאך האתונאים הקדים לזה של הלקדימוניים וענה לו בדברים אלה: „מלך הסירקוסיים, לא לבקש מנהיג שלחה אותנו יון אליך, כי אם צבא. אך אתה אינך מבטיח שתשלח צבא מבלי שתעמוד בראש יון, כי אם זומם אתה להיות מצביאה. ועתה, כאשר דרשת להנהיג את כל צבא היוונים, יכולנו אנחנו האתונאים להשאר שקטים, בדעתנו³ שהלִקְוִנִי מוכשר יהיה למדי לדבר גם בעד שנינו, ויען כי ותרתי על ההנהגה השלמה ודורש לפקד על חיל הים, אם כן הדבר ככה: לו גם הלִקְוִנִי ירשה לך לפקד עליו⁴, אנחנו לא נרשה. כי לנו הענין אם הלקדימוניים עצמם לא יחפצו. אם אלה ירצו להנהיג, לא נתנגד, לשום איש אחר לא נתן שיעמוד בראש הצי. כי ללא תועלת תִּקְצַא בידינו צבא הים הגדול ביותר בין היוונים, אם אנחנו האתונאים נִתְּרָנָה על ההנהגה לטובת הסירקוסיים, אנחנו הלאום העתיק ביותר⁵, היחידים בין היוונים שלא שנו את מקומם, אשר מאתנו, כמו שהמשורר הומירוס מספר⁶ בא האיש המצוין לֵאִילִיוֹן להכין ולסדר את הצבא. ככה שאין חרפה בשבילנו כלל לדבר דברים כאלה⁷.”

1 על חיל הים.

2 על קדמות האתונאים ראה I 56, הם התגאו בה בכל הזדמנות.

3 הכוונה לִמְנִסְתָּאבֶס, חשוא אליאס II 554:

„נשיא להם מִנְסֶסֶס בנו של פֶּטָאוס הגבור,

אדם לא היה בארץ, איש אשר ידמה לו וישוה

לערוך סוסים לקרב וגברים תושבי מגינים,

בלתי אם נִקְסֹור האחר, כי הוא עולה עליו בשנים.”

(תרגום טשרניחובסקי).

162. גלון ענה בדברים אלה: „אורח מאתונא, דומים אתם שיש לכם מנהיגים, אבל נהוגים לא יהיו לכם. ויען כי אינכם נותנים שום דבר, אלא רוצים שיהיה לכם הכל, מהרו עד כמה שאפשר ושובו הביתה והודיעו ליון, כי הוצא לה האביב מתוך השנה¹. [זה הרעיון של הפתגם הזה, שרצה לאמר: יען ברור שבתוך השנה האביב הוא הנחמד, ובתוך צבא היוונים צבאו. אם נשללה מיון עזרתו, דומה, כאילו האביב הוצא מתוך השנה]¹.

163. מלאכי היוונים אחרי שנשאו ונתנו עם גלון הפליגו אפוא משם, אבל גלון אשר דאג אחרי כן ליוונים שמא לא יוכלו להתגבר על הברכר וחשב לנורא ולכבד מנשוא שילך לפלופוניסוס ולהמצא תחת פקודת הלקדימוניים, הלא טירנוס בסיקיליה הוא, עזב את הדרך הזאת ובחר לו באחרת. כי אך שמע שהפרטי עבר את ההליספונטוס, שלח בשלש אניות בעלות חמשים משוטים כל אחת את קדמוס בן סקיטס², איש מקוס, לדלפוי עם אוצרות רבים ודבוקים יפים³ שישמור איך יפול הקרב, והנה אם הברכר ינצח, ימסור לו את האוצרות וגם אדמה ומים מהארצות אשר גלון מושל עליהן, ואם היוונים—יביא אותם בחזרה. 164. קדמוס זה קבל לפני המאורעות האלה מאת אביו את הטירניה

בקוס, כשהיא מסודרת היטב, ומרצונו ובלי שום לחץ, כי אם מתוך יושר, החזיר בידי אנשי קוס את השלטון והלך לסיקיליה. פה תפש ביחד עם אנשי סמוס את העיר צנקלי ששנתה את שמה למסיגי והתישב בה. את קדמוס זה אשר הגיע באופן המסופר, שלח גלון בגלל ישרו, אשר נוכח בו גם בענין אחר, וזה צרף למעשיו הישירים האחרים גם את זה ולא את הגרוע שבהם. יען אף כי היו בידו אוצרות גדולים אשר מסר לו גלון, לא רצה לשלח ידו בהם, אף כי יכול היה, כי אם כאשר נצחו היוונים בקרב הים וכסרכסס ברח מהר, בא גם הוא לסיקיליה והביא אתו את כל האוצרות.

165. מסופר גם הספור הזה מאת אלה היושבים בסיקיליה, שגלון היה עוזר ליוונים לו גם להיות תחת פקודת הלקדימוניים, אלמלא טירילוס בן קריניפוס, שהיה טירנוס בהימקרה ומגורש מתוכה על ידי תירון⁴ בן איניסדימוס, השליט על האקרנגטינים, היה מוליך בעת ההיא נגדו שלש מאות אלף פניקים⁵, ליפניים, איפריים, ליגיים, אליסיקים, סרדוניים וקרינייים.

1 הוספה ממעתיק מאוחר.

2 אולי הוא סקיטס זה שמסופר על אודותיו VI 23.

3 בשביל כסרכסס.

4 תירון היה מהמשפחה המפוארה של האקגנייים והתיחס אל קדמוס. הוא משל באקרגס

(היום Girgenti) בשנות 488—473 והמשורר פינדר מהלל את ישרו ואת נדבת לבו.

5 קרתגים, הליכיים היו מאפריקה, האיבריים מהיספניה, הליגיים מצרפת הדרומית, האליסיקים

והמצביא עליהם אַמִּילָקס בן אָנוֹן, שהיה אז מלך הקרתגים¹, אותו פתח טִירִילוֹס הודות ידידותו אליו, ובעיקר עקב השתדלותו של אַנְפִּסִּילס בן קְרִיטִינָס, שהיה אז טירנוס בְּרִגִיֹן, ואחרי שנתן את שני ילדיו לערבון לאַמִּילָקס, הוליכו על סיקיליה שיעזור לחותנו. כי לטִירִילוֹס היתה בת אַנְפִּסִּילס, ששמה היה קִידִיפָה. לכן לא היה ביכלתו של גֶּלוֹן לעזור ליוונים ושלח את האוצרות לדלפוי.

166. מלבד זה מספרים הם גם את הדבר הזה שקרה, שבאותו יום נצחו בסיקיליה גֶּלוֹן וְתִירֹן על אַמִּילָקס הקרתגי ועל יד סֶלְמִיס היוונים על הפרסיים². אַמִּילָקס זה היה מצד אביו קרתגי, מצד אמו סִירְקוֹסִי ונבחר למלך על הקרתגים בגלל גבורתו. כאשר היתה המלחמה והוא הוכה בקרב, נעלם, כפי שאני שומע, יען בשום מקום לא נתגלה, לא חי ולא מת, למרות שגלון שלח לחפשו בכל מקום.

167. יש גם הספור הזה המסופר מאת הקרתגים עצמם, מה שמתקבל יותר על הדעת: הברברים נלחמו עם היוונים מאז הבורק עד שעה מאוחרת בלילה, כל כך נמשך הקרב, כפי שמספרים, ואַמִּילָקס נשאר כל העת ההיא בתוך המחנה והקריב קרבנות בהשליכו לתוך האש הגדולה גופות שלמות³. וכאשר ראה את מנוסת אנשיו בעמדו בשעה זו לנסך את נסך הקרבנות, השליך את עצמו לתוך האש⁴, וככה נעלם בהשרפו. יתכן שאַמִּילָקס נעלם באופן ההוא, כמו שהפניקים מספרים, ואפשר באופן אחר, על כל פנים הם זוכים לו זכרים וגם הקימו לו מצבות בכל ערי מושבותיהם ואת הגדולה ביותר בקרתגו עצמה. אלה הדברים אפוא אשר לסיקיליה.

168. אנשי קְרִיקִיָה⁵ השיבו למלאכים תשובה זו ועשו את המעשה הזה: כי לרכוש גם אותם באו אותם המלאכים אשר באו לסיקיליה ודברו אותם הדברים אשר דברו גם אל גלון. אלה הבטיחו אמנם מיד לשלוח עזרה, בהביעם

כנראה שבת בודד בין העמים האלה, הסרדונים מסרדינה, הקירניים מקורסיקה. העמים האלה היו בימים ההם נכנעים לקרתגו.

1 במאה הששית והחמישית היתה קרתגו מעצמה אדירה, נתונה לממשלת קצוצת אזרחים מן הנכבדים והעשירים ביותר, ולה צי וצבא אדיר. סחרה שלא יכול לעמוד בפני התחרות מצד הערים היווניות, גרם להתנגשויות דמים: בעת ובעונה אחת עם התפרצות הפרסים לתוך יון, ואולי גם בתוכם עם הפרסים, שלחה קרתגו צבא גדול אל סיקיליה. מתוך תקוה לתפוס את כל האי ולגרש משם את היוונים במחי אחד. אבל גלון אסף צבא והכה את הקרתגים על יד הימרה והציל את סיקיליה מידם.

2 לפי דיודור (XI 24) היה הנצחון על יד הימרה ביום שהיה הקרב על יד תֶּרְמוֹפִילִי.

3 לשרוף את הקרבנות כליל היה מנהג הפניקים ובכן גם של הקרתגים.

4 לפי דיודור (XI 22) הרגו פרשי גלון את אַמִּילָקס.

5 היום האי קִרְפּוֹ.

את דעתם, שאסור להם לתת שיון תאבד. יען אם תִּכְנַע אוי אין לפניהם דרך אחרת מאשר להשתעבד מיד בו ביום, ולכן עליהם להחיש עזרה בכל יכלתם. הם ענו אפוא ככה יפה מאד, אך כשהיה עליהם לעזור, היתה אחרת בלבם. הם הושיבו אנשים בששים אניות ואך הפליגו והגיעו אל הפלופוניסוס, עצרו את האניות על יד פִּילֹס וסִינֶרון בארץ הלקדימוניים ושמרו גם¹ הם איך תפול המלחמה, כי לא קוו שהיוונים יתגברו, בחשבם שהפרסי ינצח נצחון גמור וימשול על יון כולה. הם עשו זאת בערמה, למען יוכלו לאמר לפרסי דברים כאלה: המלך, כאשר אמרו היוונים למשוך אותנו לתוך המלחמה הזאת, היה לנו כח לא מעט והיינו משתתפים במספר אניות לא מצער כי אם במספר הגדול אחרי האתונאים, אולם לא רצינו לצאת נגדך ולא לעשות דבר שלא לרצונך. בדברם ככה קוו להמלט יותר טוב מהאחרים. הדבר היה גם בא ככה, כפי שאני חושב. וכלפי היוונים הכינו להם אמתלא וגם השתמשו בה. כי כאשר התרעמו היוונים על שלא באו לעזרה, אמרו, שאמנם הכינו ששים אניות משוט ואנשיהן, אולם לרגלי הרוחות הצפוניות לא יכלו לעבור מעבר למִלָּאָה; לכן לא הגיעו לסְלִמִּיס, ובלי שום מחשבה רעה נעדרו מקרב הים. ככה אפוא השיבו על טענות היוונים.

169. אבל הכרתים, כאשר דרשו מהם עזרה האנשים מהיוונים שנשלחו לשם זה, עשו ככה: הם שלחו ביחד מלאכים לדלפוי אשר ישאלו את האל, אם טוב יהיה להם לעמוד לימין יון. הפיתיה ענתה: „סכלים, זכרו, כמה נהי הביא עליכם מִינוֹס² המתאנף בגלל עזרתכם למִנְלָאֹס, יען אלה³ לא השתתפו לנקום את מותו אשר מת על יד קְמִיקֹס, אבל אתם עזרתם להם לנקום את גזלת אשה מתוך שפרטה על ידי איש ברבריי. כששמעו הכרתים את התשובה הזאת, משכו את ידם מהעזרה.

170. יען מספרים, שמינוס⁴ בחפשו את דִּידֶלוֹס⁵ ובא לסִיקֶנְיָה, הנקראת היום סִיקִילִיָּה, מח במיתה בידי אדם. במשך הזמן העיר האל את הכרתים ובאו כולם, זולת הפּוֹלִיקֶנִיטִיס והפְּרִיסִיִים⁶, עם צי גדול לסִיקֶנְיָה

1 כמו שעשה קדמוס, למעלה פרק 163.

2 ראה פרק הבא.

3 היוונים.

4 מלך אגרי בכרתים. ראה על אודותיו I 173, III 122.

5 איש אגדי, אבי האמנים ביון. הוא הרג את בן אחיו מתוך קנאה. בגלל זה ברח מאתונה לכרתים, שם בנה למינוס את הלבירינת, אבל כאשר נתן לאריאדנה בת מינוס את הפקעת, שבעזרתה ניצל תְּאֶנְאָבס מתוך הלבירינת, רצה מינוס להענישו והוא עף בעזרת כנפים מעשה-ידי לסיקיליה אל העיר קמיקוס. מינוס הלך אחריו להחזירו, אבל בנות המלך, אשר התאהבו בדידלוס, הרגו את מינוס.

6 עמים קטנים בכרתים.

וצרו על העיר קמיקום כחמש שנים, אשר עד ימי ישבו בה אַקְרַנְטִינִים. לבסוף, יען לא עלה בידם לא לכבשה ולא להמשיך¹, יען הרעב הציק להם, עזבוה והלכו להם. לאחר שהפליגו ונמצאו לפני יאַפִּיגָה², תפשה אותם סערה גדולה והשליכה אותם אל היבשה, ויען כי נשברו אניותיהם ולא נראתה להם שום אפשרות לשוב לאי-כרתים, יסדו שמה את העיר הִירָה, ונשתנו, במקום כרתים נעשו מִסְפִּיִם³ יאַפִּיגִיִם, ובמקום יושבי אי, נעשו יושבי יבשת. מהעיר היריה יסדו את הערים האחרות, אשר בזמן מאוחר הרבה נסו הִטְרַנְטִינִים להרוס, אולם נחלו תבוסה גדולה, וזה היה הטבח הגדול ביותר ביוונים בין כל אלה שאנחנו יודעים, ונספו הטרנטינים עצמם והריגנים, אשר מבין האזרחים נאלצו על ידי מיקיתוס בן חירוס ובאו לעזרת הִטְרַנְטִינִים ונפלו באופן כזה שלשת אלפים, מהִטְרַנְטִינִים עצמם לא ידוע מספר החללים. מִיקִיתוֹס זה, שהיה עבד אֶנְפִּסְלִס והשאיר אותו כאפוטרופוס⁴ בְּרִגְיוֹן, הוא האיש שלאחר גרושו מִרְגִּיוֹן התישב בִּטְגָאָה אשר בֶּאֱרֶקְדָּה ונדב באֶלִימְפִּיָּה את האנדרטות הרבות. 171. אבל דברי בדבר הריגיונים והטרנטינים נשתרבו לתוך ספורי. באי-

כרתים העוזב, כמו שמספרים הפריסיים, התישבו לא רק אנשים אחרים אלא גם יוונים; בדור השלישי אחרי מות מינוס היתה מלחמת טרויה ובה היו, כנראה, הכרתים לא הגרועים ביותר בעזרם למנלאוס. בגלל זה באו על החוזרים מטרואה רעב ודבר, עליהם ועל צאנם, והאי כרתים נעשה בפעם השניה לשממה ויחד עם הנשארם הושיבו אותו כעת הכרתים בפעם השלישית. הפיתיה הזכירה להם אפוא את הקורות האלה ומנעה אותם מלעזור ליוונים אף כי חפצו בזה.

172. תחלה נסו התסלים אחרי המדים מתוך אונס, מה שהוכיחו בזה שלא היו רצויות להם המזימות אשר זממו הֶלַאבְאָדִים⁵, יען אך נודע להם שהפרסי עומד לעבור לאירופה, שלחו מלאכים אל האיסתמוס. כי על האיסתמוס היו נאספים יועצי יון אשר נבחרו מאת הערים אשר חשבו טובות על יון⁶. כאשר באו מלאכי התסלים אליהם, אמרו: „אנשים יוונים, נחוץ לשמור על המבוא האולימפי⁷, כדי שתסליה ויון כולה תהייתה מוגנת מפני המלחמה. אמנם אנחנו מוכנים עתה להשתתף ולהגן, אך גם עליכם לשלוח חיל רב, כי

1. את המצור.

2. היום קֶלֶרְיָה.

3. יאַפִּיגָה נקראת גם מִסְפִּיָּה.

4. על בניו הקטנים.

5. המשפחה הזאת היתה בין הראשונים שנכנעה לפני כסרסס. (VII 6, 130, 174).

6. ראה VII 145.

7. מעבר קָמֶפֶה.

אם לא תשלחו, דעו לכם שנכרות ברית עם הפרסי. על כי אנחנו שוכנים כה רחוק לפני שאר מדינות יון, אין עלינו החוב להִשָּׁמַד לבדנו בעדכם. אם תמאנו לעזור, לא יעלה בידכם כלל וכלל להכריח אותנו. יען אין הכרח שיכריח את האִי־יכולת¹. אנחנו בעצמנו ננסה למצוא איוו הצלה. את הדברים האלה דברו התסלים.

173. על זה החליטו היוונים לשלוח לתסליה בים צבא רגלי שישמור על המבוא; אחרי שנבחר הצבא, הפליג דרך האֶבְרִיפּוֹס² הוא הגיע לאֶלוֹס אשר באֶחָה, עלה מתוך האניה ושם את דרכו לתסליה, בהשאירו את האניות שמה, והגיע אל טֶמְפֶּה³, אל המבוא⁴, המוליך ממקדוניה התחתונה לתסליה לאורך הנהר פִּיגִיוֹס, הזורם בין ההר אולימפוס והאוסֶה. במקום הזה תקעו את מחנם כעשרת אלפים חילים כבדי נשק מהיוונים שהתקבצו ועליהם נחוספו הרכב של התסלים. מצביא הלקדימוניים היה אֶבְאִינְטוֹס בן קֶרִינוֹס, נבחר מבין הפּוֹלֵמָכִים⁵, על כל פנים לא היה מורע המלוכה⁶; של האתונאים היה תִּמִּיסְטוֹקְלֶס בן נֶאוֹקְלֶס. אבל הם נשארו ימים מועטים במקום הזה. יען באו מלאכים מאת אלכסנדרוס בן אֶמִינְטוֹס⁷, איש מקדוני, אשר יעצו להם לסגת אחור ולא להשאר במבוא להִקָּרַם מאת הצבא ההולך ובא, בספרם את המון החילים והאניות. כאשר יעצו הללו להם זאת והם נראו ליעץ היטב והמקדוני נדמה היה להיות הוגה להם חבה, שמעו להם. אך לי נראה, שהפחד היה הגורם, יען שמעו שיש גם מבוא אחר לתסליה על יד מקדוניה העליונה דרך ארץ הִפְרִיבִים על יד העיר גונוס, אשר דרכו התפרץ באמת צבא כסרכסס. ובכן ירדו היוונים לתוך האניות והפליגו חזרה אל האיסתמוס.

174. מסע הצבא הזה לתסליה קרה כשעמד המלך לעבור לאירופה מאסיה והיה כבר באֶבִידוֹס. התסלים, עוזבים מבעלי ברית, נעשו עתה בכל לבם נוטים אחרי המדים ובלי שום הסוס, במדה כזו, עד שבמאורעות האלה הראו את עצמם אנשים מועילים מאד למלך.

175. כאשר הגיעו היוונים אל האיסתמוס, התיעצו בדבר הידיעה מאת

1 כלומר: אין בידכם הכח להכריחנו לעשות דבר בלתי אפשרי, יען אי אפשר הוא שנחזיק מעמד לבדנו בפני הפרסים.

2 מיצר הים בין האי אבבויה והיבשת בחבל בויאוטיה (V 77).

3 ראה VII 132.

4 על טבע המעבר הזה ראה VII 128, 129.

5 כן נקראו המפקדים על שש פלוגות הצבא אשר בשפרטה.

6 הירודוטוס מעיר על זה, יען לפי החוקה היה על אחד משני המלכים לצאת למלחמה

(VI 56).

7 על אודותיו V 17.

אלכסנדרוס, איך יעשו את המלחמה ובאיוו מקומות. הדעה שנצחה היתה לשמור על המבוא בתְרַמוֹפִּילִי¹. יען התברר שהוא צר מזה אשר לתסליה ורק אחד ויותר קרוב לארצם. אולם המשעול², אשר בסבתו נשבו השבויים מבין היוונים בתרמופילי, לא ידעו את דבר מציאותו לפני בואם לתרמופילי ונודע להם על ידי הֶסְרִיִּיִּיִּים³. הם החליטו לשמור על המבוא הזה ולא לתת שהברבר יחדור לתוך יון וצבא הים יפליג לאֶרְטְמִיסִיוֹן בחבל הִיֶּסְטִיאָאָה⁴. כי שני המקומות קרובים זה לזה, עד שכל אחד יוכל להודע מה שקרה אצל השני.

176. זה דבר המקומות האלה: אשר לארטמיסיון, מצד הים התרקי⁵ הולך הים הרחב הולך ומצטמצם עד שנעשה מעבר צר, הנמצא בין האי סְקִיאָתוֹס⁶ והיבשת מְגֶנְסֶה; מהמצר הזה נמשך החוף הנמוך של אֶבְדוֹיָה ארטמיסיון זאת ובו מקדש אֶרְטְמִיס. המבוא לתוך יון נמצא דרך סְרַחִיס⁷, במקום הצר ביותר, חצי פְּלֶתְרוֹן⁸. בכל זאת לא במקום הזה המקום הצר של כל החבל, כי אם לפני תרמופילי ומאחוריהם, על יד אֶלְפִּינִי⁹, הנמצאת מאחוריהם ברוחב מסלה לבד, ומקדם, על יד הנהר פּוֹיִנִיקְס קרוב לעיר אֶנְתִּילִי¹⁰ גם כן ברוחב מסלה לבד. ההרים בצד מערב תרמופילי הם ללא דרך ותלולים, גבוהים ומשתערים עד האויטה, בצד מזרח נוגע בדרך הים ובצות¹¹. במבוא הזה ישנם מרחצאות חמים¹², אשר יושבי המקום קוראים להם הִיֶּסְרִים¹³ ומזבח של הירקלס הוקם על ידם. חומה נבנתה במבואות האלה ומומן קדום היו בה שערים. הפוקים בנו את החומה מתוך פחד, כאשר באו התסלים מארץ

1 מעבר צר בין מורד האויטה ומפרץ הים המלי. נקרא על שם שני המעינות החמים שישנם צד היום. הפוקים בנו בו חומה על יד אֶנְתִּילָה, כעת נעלם המעבר לרגלי הסוף של הנחלים שמלאוהו.

2 אשר עליו הולך אפיאלטס את הפרסים (VII 213-216. 217).

3 יושבי העיר סְרַחִיס, המתוארה VII 199.

4 החלק הצפוני של האי אֶבְדוֹיָה (VII 176-183).

5 החלק הצפוני של הים האגאי, הגובל לתרקה.

6 אי בצפון אבדויה.

7 דרך חבל סרחיס, כמו להלן פרק 203.

8 בערך 14.8 מטרים.

9 ראה VII 216, 229.

10 ראה VII 200.

11 על ידי הסוף הנגרה מהנחל סְרַחִיִּיִּים נתהוו בצות, וגם היום המקום מלא בצות.

12 עוד היום נמצאים שם שני מעינות חמים ומימיהם מכילים גפרית ומלח. המים זורמים

היום לתוך הבצות של הנחל ספרתיס.

13 כלומר: מקואות.

התקפּרוּטִים להתישב בארץ האֵיאוּלים¹ שבה נאחזים הם היום. הלא התסלים נסו להכניע אותם תחתיהם ולכן הקדימו ובנו הפוקים אותה ואת המים החמים הורִימו בימים ההם אל המבוא, כדי שהאדמה תהיה שסועה, וחבלו כל מיני תחבולות לבל יחדרו התסלים לתוך ארצם. והנה החומה העתיקה נבנתה עוד מלפני שנים קדמוניות וחלקה הגדול נפל כבר לסבת הזמן; הם החליטו להקימה מחדש ולעצור פה את הברבר מלבוא ליון. על יד הדרך נמצא כפר, שמו אֶלְפִינוֹי; מתוכו חשבו היוונים להספיק לעצמם את הצידה.

177. המקומות האלה נראו אפוא ליוונים למתאימים. כי אחרי שבחנו ושקלו הכל תחלה, שלא יוכלו הברברים להשתמש לא בהמונם ולא ברכב, החליטו לקבל במקום הזה את פני ההולך ומתקרב על יוון. ובהודע להם שהפרסי נמצא בִּפְּאֶרְיָה², הלכו להם מהאיסתמוס ויצאו למלחמה, מהם ברגל לתְּרִמּוֹפִילִי, אחרים בים לארטמיסיון.

178. והנה היוונים מהרו לעזרה איש איש אל מקומו³; אבל הַדֵּלְפִים שאלו בעת ההיא באל בדאגם לעצמם וליוון ונאמר להם שיתפללו לרוחות, יען אלה יהיו עזרה גדולה ליוון. הדלפים קבלו את החזון וראשונה הודיעו את אשר נחזה להם לאלה מהיוונים אשר רצו להיות חפשים ורכשו לעצמם על ידי ההודעה הזאת לאלה אשר חתו מאד מפני הברבר, תודה נצחית. אחרי כן הקימו הדלפים מזבח לרוחות בְּתִיָה, במקום שנמצא השטח המקודש לתייה, בתו של קִיפִיסוֹס⁴ אשר על שמה נקרא שם המקום הזה, והקריבו להם קרבנות. לסבת האורקולום הזה מעריצים הדלפים עוד היום את הרוחות.

179. וצבא הים של כסרכסס יצא מהעיר תְּרִמָּה⁵ ושלח לפניו עשר אניות מהירות ישר לִסְקִיאָתוֹס⁶; בה עמדו על המשמר שלש אניות יוניות, מִטְרוֹיִזִי, אֵיגִינָה ואטיקה. בראותם מרחוק את אניות הברברים מהרו לברוח. 180. והנה את מטרויוז, זו אשר פְּרִיפְּסִינוֹס היה מפקדה, תפשו הברברים אשר רדפו אחריה. אחר כך הוליכו מבין מלחיה את היפה אל החלק הקדמי של האניה ושטחוה, יען ראו סימן טוב בזה שהשבוי הראשון מהיוונים הוא גם היפה. שם הנשחט הזה היה לָאוֹן; אולי נגרם לו זאת גם משמו.

1 התסלים יצאו מארץ תְּקִפְרוּטָה היא אֶפִירוֹס וחדרו לארץ הנקראת על שמם תְּסִלִיָה וגרשו מתוכה את האיאוּלים.

2 ראה VII 131.

3 מי לצבא הרגלי, מי לצבא הים.

4 היא היתה בת קִפִיסוֹס או קִסְפִילִיוֹס, הנהר החשוב בבוֹיאוטִיה. היא יסדה את מולחן דיוניסוס.

5 ראה VII 124.

6 ראה VII 176.

181. זו מאיג'נה, אשר אֶסוֹנִיָּדִים היה הטריארכוס¹ שלה, גרמה להם הרבה עמל בגלל פִּיֶּסֶס² בן אֶיֶסְקוֹנאוֹס, שהיה מלח והראה את עצמו ביום הזה כאיש גבור חיל, אשר אחרי שנלקחה האניה עמד על נפשו בהלחמו, עד אשר נגזר לקרעים, וכאשר נפל ולא מת, כי אם עוד נשמתו בו, התאמצו הפרסים שהיו באניות להצילו בגלל אומץ לבו ורפאו את פצעיו במור וחכשוהו ברצועות בד של בוך. וגם אחרי הגיעם שוב אל מחניהם הראוהו לכל הצבא בהללם אותו והתנהגו עמו יפה. עם האחרים אשר לקחו באניה זו, התנהגו כעם עבדים.

182. השתים מהאניות נלקחו אפוא באופן כזה, והשלישית, אשר הטריארכוס שלה היה פורמוס איש אתונא ברחה ונטרפה אל שפך הַפִּיֶּנִיֹס והברברים תפשו את הספינה אך לא את האנשים. יען אך העלו האתונאים את האניה על השרטון, קפצו מתוכה ומהרו לתסליה והלכו לאתונא. המאורעות האלה נודעו ליוונים אשר חנו על יד אֶרֶטְמִיסִיוֹן בעזרת משואות מִסְקִיָּאֶתוֹס. בהודע להם חרדו והפליגו מארטמיסיון לַחֲלָקִים לשמור על האֶרֶפּוֹס בהשארם שומרי יום³ על פסגות אָבבּוֹיָה.

183. מעשר האניות של הברברים התקרבו שלש אל הסלע הנמצא באמצע בין סקיאטוס ובין מֶגְנִיסִיָּה והנקרא מִיֶּרְמִיָּס⁴. שמה הביאו הברברים אחרי כן עמוד אבן והקימוהו על הסלע, אחרי כן יצאו מֶתְרָמָה, כאשר הוסר העכוב מדרכם, והפליגו עם כל האניות, אחרי שעברו אחד עשר יום מעת שיצא המלך מתרמה. את הסלע הנמצא בתוך הים הראה להם פֶּמוֹן הַסְּקִירִי. יום תמים הפליגו הברברים והגיעו לארץ מֶגְנִיסִיָּה לַסִּפִּיאָס ולחוף בין העיר קֶסְתִּיָּאָה והכף סִפִּיָּה.

184. והנה עד המקום הזה והתְּרַמִּפִּילִי לא אנה לצבא כל רע ומספרו⁵ היה אז עדיין, כפי שאני מוצא בחשבי, כזה: באלה מהאניות שהיו מאסיה, אשר מספרן אלף ומאתים ושבע, היה ההמון שהעמד תחלה⁶ מעם ועם⁷, במספר מאתים וארבעים ואחד אלף וארבע מאות, אם נחשוב מאתים איש בכל אניה. אבל ירדו לתוך האניות האלה מלבד ילידי המקום⁸ גם פרסים וסִקִּים

1 מפקדה.

2 על אודותיו VIII 92.

3 צופים הרואים מעל פסגות הרים את תנועת האויב.

4 היום שם האבן לִישְׁרִי=אבן.

5 אשר למספר הצבא והאניות השוה VII 89, 96, 97.

6 הצבא אשר חֶסְקֶר בדוריסקוס (VII 59).

7 העמים מנויים VII 89-95.

8 ילידי המקום היו בעיקר עֲשִׂים.

שלשים איש. ההמון השני הזה היה שלשים וששה אלף מאתים ועשרה. אוסיף אני עוד למספר הזה ולקודם את האנשים מהאניות בעלות חמשים משותים, חושבני שפחות או יותר היו בהן אולי שמונים איש. אבל מספר האניות האלה עלה, כמו שאמרתי גם למעלה, לשלושת אלפים. ובכן היו כאלה בודאי מאתים וארבעים אלף איש. זה היה אפוא צבא הים מתוך אסיה, ביחד חמש מאות ועשרת אלפים, נוסף לאלה שבעת אלפים שש מאות ועשרה. מספר הרגלים היה מיליון ושבע מאות אלף, של הרוכבים שמונים אלף. אוסיף עוד לאלה את הערבים הרוכבים על גמלים ואת הליִפִּיים הנוסעים בעגלות, שאת מספרם אחשוב לעשרים אלף איש. והנה אם נִסְכֵּם את מספר צבא האניות והרגלים יהיה אפוא שני מיליונים שלש מאות ועשרת אלפים ונוסף להם שבעת אלפים שש מאות ועשרה. בזה נאמר הצבא שיצא מאסיה גופה בלי העבודה שהלכה אחריהם והאניות המוליכות בר והאנשים אשר נסעו בהן.

185. יש להוסיף עוד על המספר הזה שיצא לנו את הצבא שנלקח מאירופה; ועלי לאמר רק לפי אומדנה. אניות המציאו היוונים מתרקיה ומהאיים הסמוכים לתרקיה מאה ועשרים. מהאניות האלה באים בחשבון ארבעה ועשרים אלף איש. צבא הרגלים שהעמידו התרקים¹, הפִּיאֹגִים², הָאֶאֶרְדִים³, הַבּוֹטִיאִים, העם הַחֶלְקִידִי, הַפְּרִיגִים⁴, הַפִּיֶאָרִים⁵, המקדונים, הַפְּרִיגִים⁶, הַאִינִיאִגִים, הדולופים, הַמְּגִיטִים, הַאֶחִיים⁷, ואלה השוכנים על חוף הים של תרקיה, חושבני שמהעמים האלה היו שלש מאות אלף. הרבבות האלה נוספות לאלה שבאו מאסיה מהוות את הסכום של אנשי המלחמה שני מיליון שש מאות וארבעים אלף, מלבד אלה אלף ושש מאות ועשרה.

186. אף כי היו אנשי המלחמה במספר גדול כזה, היתה העבודה שהלכה אחריהם והאנשים אשר באניות המשא המוליכות בר וגם האנשים אשר בשאר האניות שהפליגו יחד עם הצבא, לפי דעתי, לא פחות מאנשי המלחמה כי אם יותר. ואם גם אעשה אותם שוים במספר להללו, לא יותר ולא פחות, כי אם היו שווים לאנשי המלחמה, משלימים הם אותו המספר של רבבות כמוהם. ובכן הולך כסרססס בן דריוש עד סִפִּיאָס והתרמופילי חמשה מיליונים מאתים ושמונים ושלושה אלפים, מאתים ועשרים איש.

1 על אודות VII 109.

2 על אודות VII 113.

3 על אודות ועל הבוטיאיים VII 109.

4 על אודות VII 73.

5 על אודות VII 131.

6 על אודות VII 128.

7 על דבר ארבעת העמים האלה VII 132.

187. זה אפוא המספר של הצבא כולו אשר לכסרכסס, אולם של הנשים האופות, של הפלגשים ושל הסריסים לא יאמר שום איש את המספר המדויק. כמו כן של בהמות משיכה ושל שאר בהמות משא וכלבי הודו¹ אשר הלכו אחריהם לא יאמר אף איש את מספרם בגלל המונם. עד שאין שום פלא בעיני שמימי נהרות אחדים דללו וחרבו, כי אם יותר מפליאני איך הספיקה הצידה למספר כזה של רבבות, כי מוצא אני בעשותי את החשבון, שאם קבל איש איש חזינִיקס חטה ליום ולא שום דבר יותר, הוצאו מדי יום ביומו מאה ועשרה אלף מְדִינִיקס ועוד שלש מאות וארבעים מדימנים², מבלי להתחשב עם הנשים והסריסים ובהמות משיכה והכלבים. בין מספר כה גדול של רבבות אנשים לא היה איש מהם שהיה ראוי יותר בגלל יופיו וגדלו לכל העוז הזה מאשר כסרכסס עצמו.

188. אחרי אשר יצא צבא הים ממקומו והפליג, הגיע בארץ מְגִינִסִיָה לחוף שבין העיר קסתניָאָה והֶכֶף סִיפִיאָס. הראשונות מבין האניות עגנו סמוך ליבשה, האחרות עגנו מאחוריהן. ויען כי החוף אינו גדול, עגנו שורות שורות לעבר³ הים, שמונה שמונה אניות. בלילה זה עגנו ככה, אך בבוקר השכם, אחרי שהיו השמים טהורים והרוחות שקטות, נעשה הים רותח וסערה גדולה ורוח חזקה מהמזרח, אשר יושבי המקומות האלה קוראים אותה הֶהְלִיסְפוֹנְטִיָה, התחוללו עליהם. אלה מהם שהרגישו שהרוח מתגברת ועד כמה שהיתה להם היכולת ביחס למקום שעגנו, אלה הקדימו לסערה והעלו את האניות על היבשה והצילו את עצמם ואת אניותיהם. ואלה מהאניות אשר הסערה תפשה אותן בלב הים, חלק הֶשֶׁלֶךְ למכונים אֵיפֹנוֹי⁴ על יד הֶפִּילִיוֹן, חלק אל החוף; חלק נשבר על יד סִיפִיאָס עצמו. אחדות הֶשֶׁלֶכוּ אל היבשה על יד העיר מְלִיבּוֹיָה, אחרות על יד קֶסְתִּינִיאָה, את עוזו הסערה אי אפשר היה לשאת.

189. ומספרים את הספור שהאתונאים עקב דבר־אל קראו לבֹרְאָס⁵ אחרי שקבלו חזון אחר⁶ המצִוָה להם לקרוא לעזרה את הגיס. כי לפי אגדת היוונים יש לבֹרְאָס אשה מאטיקה, אֵרִיתִיָה בת אֶרְחַתָאֵוס⁷. לפי הקרבה

1 השתמשו בהם בגלל גדלם וכוחם לציד האריות (I 192),

2 במדימנוס היו 48 חזיניכים והמדימנוס הכיל 58,941 ליטר.

3 מקורי האניות היו מופנים לעבר הים.

4 כלומר: "תגורים", סלעים על יד החוף לרגלי ההר פִּילִיוֹן.

5 הרוח הצפונית.

6 מזה שמסופר VII 140.

7 לפי אגדה נפוצה ביוון, חספ בֹרְאָס, הרוח הצפונית, את אֵרִיתִיָה בת אֶרְחַתָאֵוס, בשעה

שקטמה פרחים על יד הנהר אליסוס, ולקח אותה לאשה ויען כי האתונאים קראו את עצמם בני ארחתאוס, חשבוהו לגיס.

הזאת, כפי שהשמועה מספרת, יחסו להם האתונאים את בֹּרְאָס כגיס, ובעת חנותם בחֶלְקִיס אשר באֶבְרֹנִיָה והרגישו שהסערה מתגברת, או גם לפני זה, הקריבו קרבנות וקראו לִבּוֹרְאָס ולאַנְרִיתִיָה כי יעזרו להם ויהרסו את אניות הברברים כמו גם לפנים על יד אֶתֹס¹. אם בגלל זה בא הִבּוֹרְאָס על הברברים בעת עגנט, אין בידי לאמר; אבל האתונאים אומרים שהִבּוֹרְאָס עזר להם לפנים וגם אז בחוללו את הדבר ההוא, וכאשר שבו הביתה, הקימו מקדש לִבּוֹרְאָס על יד הנהר אֵילִיסוס².

190. באסון זה נהרסו לפי המספר הקטן ביותר שנמסר, לא פחות מארבע מאות אניות ואנשים לאין מספר, והמון חפצים לאין שעור, עד שלאֲמִינוֹקְלֶס בן קְרִיטִינֶס, איש מגניסיה, בעל קרקעות בסביבות סִיפִיאָס, הביאה שבירת האניות הוֹו תועלת מרובה; הוא הציל הרבה כלי שתיה מזהב שהוצפו אל היבשה בזמן מאוחר, ורבים מכסף, מצא אוצרות של הפרסים ורכש לו כלי זהב אחרים לאין שעור. ואף כי בדברים אחרים לא היה מאושר, נעשה על ידי המציאות עשיר גדול; כי גם³ עליו רבץ צער גדול לרגלי מות בנו⁴.

191. אולם לאניות־משא שהוליכו בר ולאחרות שנשברו לא היה מספר עד שמפקדי הצי פחדו, שן יתקפו אותם התסלים בעת המצאם במצוקה והקימו מסביב סוללה גבוהה משברי האניות. כי שלשה ימים סער הסער; לבסוף הפסיקוהו ביום הרביעי הַמָּגִים אחרי שזבחו זבחי מתים והשביעו בשבועות את הרוח, אחרי כן הקריבו קרבנות גם לִתְּסִיס ולִנִּירִיאִידוֹת; או אולי נח מרצונו. לִתְּסִיס הקריבו קרבנות יען שמעו מפי היונים את האגדה, שהיא נחטפה מתוך הארץ הזאת על ידי פִּילָאוס ושכל הכף סִיפִיאָס שיד לה ולשאר הַנִּירִיאִידוֹת⁵. 192. ובכן ביום הרביעי נח, וליוונים הודיעו הצופים אשר חשו וירדו מפסגות אֶבְרֹנִיָה ביום השני מיום שהתחילה הסערה, מכל אשר קרה בשבירת האניות. כשמעם את הדבר התפללו לפוסידון המציל וגסכו נסכים ורצו עד מהרה חזרה לארסמיסיון בקוותם שרק אניות מספר תבואנה לקראתם. הם באו אפוא שנית לארסמיסיון ועגנו; מעת ההיא ועד היום נוהגים לכנות את פוסידון „המציל“.

1 ראה VI 44 VII 21.

2 נחל דרומה מאתונא.

3 גם הוא היה, כמו שאר בני תמותה, למרות עשרו הגדול, בלתי מאושר.

4 כנראה גרס הוא עצמו למות בנו.

5 נִירִיאִוס, „זקן הים“, גר עם בנותיו, הנִירִיאִידוֹת, כים; החשובה ביניהן היא תְּסִיס.

לפי החלטה זו עליה להתחתן עם בן-ארם. ופִּילָאוס, קִירִיס מתסליה, כבש אותה והיא ילדה לו את אחילס.

193. אך חדל הרוח ורגע הים הורידו הברברים את האניות והפליגו לאורך היבשת ואחרי סבבם את הכף של מגניסיה הפליגו ישר אל המפרץ המוליך לפגוני. יש מקום במפרץ זה של מגניסיה שבו, לפי שמספרים, נעזב הירקלס מאת יסון וחבריו, כאשר נשלח מתוך הארגו להביא מים, בזמן שהפליגו לציפה בקולקיס בגלל הכביר¹; כי במקום הזה רצו להצטיד במים ולצאת אל לב הים, מזה קבל המקום את השם אפטי². במקום הזה עגנו אפוא אנשי כסרכסס.

194. חמש עשרה מהאניות האלה היו האחרונות והתרחקו הרבה בים, ובאיזה אופן הרגישו באניות היוונים אשר על יד ארטמיסיון. הברברים חשבו אותן לשלהן והפליגו ובאו אל בין האויבים. המפקד על האניות האלה היה הפחה בקימי באיאוליס³. סנדוקיס בן תמסיוס, זה אשר לפני המאורעות האלה תפס המלך דריוש ותקע אותו על הצלב בגלל הסבה הזאת, אף על פי שהיה משופטי המלך. סנדוקיס דן דין בלתי צודק בעד בצע כסף. אחרי שנתלה חשב דריוש על אודותיו ומצא הטובות שעשה⁴ לבית המלך מרובות מן החטאים. כאשר מצא דריוש זאת ונוכח, כי עשה את המעשה יותר בפזיות מאשר בתבונה, התיר אותו. מידי המלך דריוש נמלט אפוא באופן כזה לבל ימות ונשאר בחיים; אבל אז, כאשר הפליג אל היוונים, לא עלה בידו להמלט בפעם השניה. כי כאשר ראו אותם היוונים מפליגים ומתקרבים, הבינו את הטעות שהיה אצלם, יצאו נגדם ותפשו על נקלה.

195. באחת מהאניות האלה נשבה ארידוליס. הטירגוס מאליונדי אשר בקרקיה בשניה המצביא הפפיי פנתילוס בן דימוזאוס, אשר הוליך שתיים עשרה אניות מפפוס, אבד אחת עשרה מהן בסערה שהתחוללה על יד סיפיאס, ביחידה שנשארה הפליג לארטמיסיון ונשבה. היוונים חקרו אותו מה שרצו להודע על אודות צבא כסרכסס ושלחו אותם אסורים אל המיצר הקורינתית⁵. 196. חיל הים של הברברים, וולת חמש עשרה האניות אשר, כפי שאמרתי, פקד עליהן סנדוקיס, הגיע אפוא לאפטי. כסרכסס וצבא הרגלי הלך דרך תסליה ואחיה⁶ וחדר עוד ביום השלישי לארץ המיליים⁷, אחרי שעשה

1 ראה I 2.

2 מחמלה ἀφιέναι יצא, הפליג.

3 ראה I 23 V, 149.

4 סנדוקיס.

5 יען שם היחה מועצת היוונים הנלחמים בפריטים.

6 על אודות החבל הזה VII 132.

7 ראה VII 132.

בתסליה התחרות של רוכביו, למען נסות גם את הרכב של תסליה, כי שמע שהוא המצוין בין זה אשר ביון. פה נחשלו הסוסים היווניים בהרבה. והנה מהנהרות אשר בתסליה האונוחונוס לבד לא הספיק מים לצבא לשותות; מהנהרות הזורמים באֶחיה גם הגדול מהם, האֶפִידֶנוס, גם זה לא הספיק אלא במדה מצומצמת.

197. בבוא כסרכסס לאֶלוס אשר באֶחיה ספרו לו מורי הדרך, ברצותם לבאר לו הכל, אגדה מקומית, את הדברים על דבר מקדש זוס לֶפִיסְטִיוס, איך אֶתֶמס בן אֶיאולוס¹ זמם מזימות להמית את פְּרִיפְסוֹס אחרי התיעצו עם אֶינוֹ, ואיך אחרי כן לרגלי דבר־אל הטילו האחיים על זרעו את הקרבנות האלה: על הגדול במשפחה הזאת הושם לחיות נבדל מבית העם והם עצמם ישמרו עליו—בית־עם קוראים האחיים לבית המועצה—ואם יכנס אי־אפשר לו לצאת אם לא שיסכים להֶקֶרֶב קרבן. מלבד הדברים האלה ספרו עוד איך רבים מהם שכבר עמדו להקרב לקרבן, פחדו וברחו ונמלטו לארץ אחרת, במשך הזמן שבו וחזרו, ואם נתפשו בהכנסם לתוך בית המועצה, נזבחו והוצאו מכוסים כולם זרים והובלו כבתהלוכת חג. הדבר הזה סובלים צאצאי קִיטוֹסוֹרוֹס בן פריכסוס, יען כי כאשר עשו האחיים עקב דבר־אל אָשם בעד ארצם את אֶתֶמס בן אֶיאולוס ועמדו לשחטו, בא קִיטוֹסוֹרוֹס זה מאֶיָאָה אשר בקולחיס ושחרר אותו; אולם בגלל המעשה הזה הטיל את זעם האל על צאצאיו. כששמע כסרכסס את הדברים האלה, כאשר נמצא קרוב לחורשה, התרחק ממנה הוא עצמו וגם אסר על הצבא; את הבית של בני בניו של אתמס, וכמו כן את מקדשו, כבד. 198. הקורות האלה קרו מהם בתסליה, מהם באֶחיה; מהחבלים האלה בא אל חבל מִילִיס לאורך מפרץ הים², שבו נעשים שפל וגאות הים מדי יום ביומו³, מסביב למפרץ זה ישנו חבל מישורי, חלק ממנו רחב, וחלק אפילו צר מאד. סביב לחבל סוגרים הרים גבוהים ותלולים את כל אדמת מיליס, הנקראים

1 לאֶתֶמס היו שני ילדים מאשתו הראשונה, הֶלִי ופְּרִיפְסוֹס. האם החורגת אֶינוֹ פתחה את בעלה להקריב את הילדים קרבן כדי לכפר על הארץ, יען האדמה לא הוציאה את יבולה. פריכסוס נצל בדרך פלא על ידי חיש עם כדור הזהב ונמלט לארץ קולחיס, אבל על בית אתמס הושם לכפר את מות פריכסוס בזה שאתמס ישטח. והנה שב קיטוסורוס וספר שאביו פריכסוס חי והציל את אתמס, אבל האשמה עברה על צאצאיו של קיטוסורוס וכל בכור בבני בניו הוקרב קרבן לזוס לפיסטיוס — פרוש המלה „הבולע“, בולע קרבנות אדם. בתקופה מאוחרת, כשנתבטלו קרבנות אדם, נשללו מהבכור כל הזכויות האזרחיות ואסור היה לו להכנס לבית המועצה, ואם נכנס ונתפש, חל עליו העונש הקודם, הוא נשחט קרבן לזוס.

2 היום מפרץ נִיטוֹן.

3 גם היום רואים את גאות ושפל הים במפרץ זה, בעת שככל הים התיכון אינם מרגשים כלל.

סלעים טַרְחִינִיִּים¹. ועתה, העיר הראשונה על יד המפרץ לְבָא מאחיה היא אֲנִטִיקִיָה, על ידה זורם הנהר סְפֶרְחִיוֹס הבא מארץ הַאֲיִנְאִינִים² ומשתפך לתוך הים. רחוק ממנו כעשרים ריס נמצא נהר אחר אשר לו ניתן השם דִּירֶס, אשר לפי האגדה נתגלע לעזור להירקלס הבוער³. רחוק ממנו כעשרים ריס אחרים, נמצא נהר אחר, הנקרא מֶלֶס.

199. העיר טַרְחִיס רחוקה מנהר מֶלֶס זה חמשה ריסיים. במקום הזה גם הרוחב הגדול ביותר בכל החבל הזה, מההרים עד הים אשר עליו נבנתה טרחיס, כי למישור שנים ועשרים אלף פלטריום⁴. בהרים הסוגרים את טרחיס נמצא ניק, דרומה מטרחיס; דרך הנקיק זורם הנהר אֶסּוּפּוֹס לרגלי ההרים.

200. יש נהר אחר, הפּוֹיִנִיכֶס, לא גדול, דרומה מֶאֶסּוּפּוֹס, הזורם מההרים האלה ומשתפך לתוך האֶסּוּפּוֹס. על יד הנהר פּוֹיִנִיכֶס המקום צר מאד⁵; כי נסללה דרך רק לעגלה אחת. מהנהר פּוֹיִנִיכֶס ישנם חמשה עשר ריס עד תֶרְמוֹפִילִי. באמצע, בין הנהר פּוֹיִנִיכֶס ותרמופילי נמצא כפר, שניתן לו השם אֲנִתִילָה, ועל ידו זורם האֶסּוּפּוֹס ומשתפך לתוך הים; מסביב לו נמצא מקום רחב שבו נבנה מקדש דימיטר האמפיקטיונית ודירות בשביל האמפיקטיונים ומקדש של אֶמְפִּיקֶטִיוֹן עצמו⁶.

201. והנה המלך כסרכסס תקע את מחנהו בגבול טרחיס בחבל מִילִיס, והיוונים בתוך המעבר. המקום הזה נקרא בפּי רוב היוונים תרמופילי, מיושבי המקום והשכנים פִּילִי⁷. חנו אפוא כל אחד מהם במקומות האלה; הלה שלט על כל השטח המשתרע צפונה עד טרחיס, וביד אלה היה כל הנמצא דרומה ונגבה ממה שיש ביבשת הזאת.

202. ואלה מהיוונים אשר חכו לפרסי במקום הזה: מהשפרטים שלש מאות כבדי נשק ומאנשי טַגִּיָּאָה וּמְנִינְאָה אֶלֶף, מכל אחת החצי,

1 על שם העיר הקרובה טַרְחִיס.

2 ראה VII 132.

3 כאשר הצית בעצמו אש לפני מותו, והמעין הזה התפרץ לכבות את האש.

4 פלטרון אחד = 876 מטרים מרובעים.

5 ראה תאור המקום למעלה פרק 176.

6 אמפיקטיון היה בנם של דֶאֶבְקֶלִיוֹן ופִינְרָה ויסד, לפי האגדה, אגודות מדינות קטנות מסביב למקדש מרכזי. בריתות נברחות בזכות איזה פולחן משותף לכמה מדינות נקראות אמפיקטיוניות. באנתלה היה מקדש מרכזי כזה שעמי תסליה והפוקים, הדוריים, הלוקרים, האבויים והבויאוסים היו מאוחדים להגנתו. צירי העמים האלה היו מתאספים לישיבות באביב ובסתו של כל שנה.

7 כלומר: שבעים.

מאורח־מָנוֹס אשר בארְקָדִיָּה מאה ועשרים ומשאר ארקדיה אלף. המספר הזה היה מבין הארְקָדִים. מקורינתוס ארבע מאות ומפְּלִיֹּס מאתים ומְמִיקִינִי שמונים; אלה באו מהפלופוניסוס, מהבויאוטים והתְּסָפִיִּים שבע מאות ומהתְּיָבִים ארבע מאות.

203. נוסף לאלה נדרשו לעזרה הלוקרים האופונייים עם כל חילם ומהפוקים אלף. יען כי היוונים עצמם קראו אותם, באמרם בידי מלאכים, שהם באו חלוצים לפני האחרים ומחכים לאחרים מבעלי הברית בכל יום, והים מגן להם, כי שומרים עליו האתונאים והאיגיניטים והאנשים אשר נועדו לצבא הים, ואין להם כלל מה לפחד; הלא לא אֵל ההולך ובא על יון, כי אם אדם, ואין בן אדם וגם לא יהיה שלא נועדה לו צרה עוד משחר ילדותו, ולגדולים מהם ביותר, הגדולה ביותר. ולכן גם על ההולך ובא, כי הלא בן תמותה הוא, לְבוֹשׁ מְשָׁבְרִי. כשמעם את הדברים האלה מהרו לעזרה לטרחים.

204. לאלה היו גם מצביאים אחרים לפי עריהם, אבל הנערץ ביותר ומנהיג של כל הצבא היה הלקדימוניי לְאוֹנִידֵס בן אֶנְפֶּסְנֶדְרִידֵס בן לְאוֹן בן אֶבְרִיקְרִיטִידֵס בן אֶנְפֶּסְנֶדְרוֹס בן אֶבְרִיקְרִטֵס בן פְּלִידֹרוֹס בן אֶלְקֶמְנִיס בן טִילְקֶלוֹס בן אֶרְתֶּלֶס בן הִיגִיסִילָאוֹס בן דֹּרִיסֹס בן לְאוֹפֹטֵס בן אֶחְסֶטְרֶטֹס בן אִיגִיֹּס בן אֶבְרִיסְתֶּנֶס בן אֶרִיסְטוֹדִימוֹס בן אֶרִיסְטוֹמְכוֹס בן קְלֹאוֹדִיוֹס בן הִילוֹס בן הִירְקֶלֶס, הוא 2 הגיע למלכות בשפרטה מבלי שקוה לכך.

205. יען היו לו שני אחים גדולים ממנו, קלאומניס ודורִיאָוֹס³, נתיאש מהמלוכה, אבל כאשר מת קלאומניס בלי בנים זכרים ודוריאָוֹס לא היה כבר, אלא מת בסיקיליה, עברה אפוא ככה המלוכה אל לאונידס, גם מסכה שגולד לפני קְלֹאוֹמְבְּרוֹטוֹס – כי זה היה הבן הצעיר של אנכסנדרידס – גם בעיקר יען היתה לו בת קלאומניס לאשה, הוא יצא אז לְתֶרְמוֹפִילִי אחרי בחרו שלש מאות איש המיועדים לו⁴ ושהיו להם בנים⁵. בקחתו אותם ומהתְּיָבִים את אלה אשר אמרתי שנכנסו לתוך המספר ושעליהם פקד לְאוֹנִיטִיאִדִיס בן אֶבְרִימְכוֹס, הוא בא. מטעם זה התאמץ לאונידס לקחת אתו את אלה לבד מבין היוונים, יען כי היו חשודים מאד לנטות אחרי המדים. הוא קרא אותם למלחמה ברצותו להודע

1 הרעיון הזה שאין בן אדם מצליח בכל ימי חייו עלי ארמות ושעל אירי הארץ והמאשרים לפחד מפני קנאת האלים, חוזר ונשנה אצל הירודוטוס. השוה I 32, VII 46, III 40.

2 לאונידס, בשנת 491.

3 על אודותם V 39–48, IX 10.

4 לפי החוק לוו את המלך שלש מאות רוכבים שהיו שומרי ראשו, במלחמה נלחמו ככבדי

בשק (I 65).

5 במלחמה כבדה ומסוכנת יצאו לקרב דוקא אנשים שהשאירו בבית בנים, בכדי שאלה

ימשיכו את קיום המשפחה, אם האבות יסופו במלחמה.

אם ישלחו עזרה או יתבדלו בגלוי מברית היוונים; אך הם שלחו אף כי בלבם היתה אחרת.

206. את האנשים אשר עם לאונידס שלחו השפרטים תחלה, למען אשר יראו אותם בעלי ברית האחרים ויצאו למלחמה ולא יטו גם הם אחרי המדים אם ישמעו שהם בוששים. אחרי כן, כי הקִרְנִיָּאָה¹ עכבה אותם, היה בדעתם לחוג את החג ולהשאיר שומרים בשפרטה ולמהר לעזרה עם כל חיל הצבא. גם בעלי ברית האחרים חשבו גם הם לעשות כדבר הזה; יען באיתו הזמן חלו האולִימְפִיִּים² יחד עם המאורעות האלה, ויען כי לא חשבו שהמלחמה בתרמופילי תוכרע כה מהר, שלחו את אלה חלוצים.

207. בדעת אלה היה אפוא לעשות ככה, אבל היוונים אשר בתרמופילי, כאשר התקרב הפרסי למבוא, יראו מאד והתיעצו בדבר נסיגה לאחור. דעת שאר הפלופוניסיים היתה לשוב אל הפלופוניסוס ולשמור על האיסתמוס; אולם לאונידס, יען כי הפוקים והלוקרים התנגדו בתוקף לדעה הזאת, הביע את דעתו להשאר במקום ולשלוח מלאכים אל הערים ולדרוש עזרה יען כי מעטים הם לעצור בעד צבא המדים.

208. עודם מתיעצים בדבר זה וכסרכסס שלח רוכב כמרגל שיראה כמה הם ומה הם עושים. כי שמע בעודנו בתסליה שנתקבץ במקום הזה חיל קטן ושלקדימוניים הם המנהיגים ולאונידס שהוא מגזע הירקלס. כאשר התקרב הרוכב אל המחנה התבונן והסתכל אמנם לא בכל המחנה, כי את אלה שהיו מסודרים לפנים מהחומה אשר הקימו ואשר שמרו עליה, אי אפשר היה לראות. הוא הרגיש רק באלה שמחוצה לה ושנשקם היה מונח לפני החומה. במקרה היו הלקדימוניים מסודרים בשעה זו מחוצה לה. והנה ראה שחלק מהאנשים עושים תרגילים וחלק סורקים את שערים. כראותו זאת התפלא ורצה לדעת את מספרם. כאשר הכיר וידע את הכל שב וחזר במנוחה. כי איש לא רדף אחריו ולא שם לב אליו כלל. בבואו ספר לכסרכסס את כל אשר ראה.

209. כשמוע כסרכסס לא יכול לתפוש את המציאות, שהם מתכוננים למות ולהמית עד כמה שיהיה לאל ידם. ויען כי מעשיהם נראו לו להיות מגוחכים. שלח אחרי גִימְכְטוּס בן אֶרִיסְטוֹן, אשר היה במחנה. הוא בא וכסרכסס שאלהו לכל מעשה ממעשיהם, כי רצה לדעת מהנעשה אצל הלקדימוניים. וזה

1 חג חשוב בשפרטה לכבוד אפולו ונמשך תשעה ימים; בימים אלה היה אסור לצאת למלחמה.

2 האולמפיי היה פעם בארבע שנים ונמשך חמשה ימים וידוע על ידי המשחקים באולמפיה. במשך החג היה אסור לשאת נשק ולצאת למלחמה. האולימפיאדה הנוכרת כאן היתה השבעים וחמש בשנת 480.

אמר: „שמעת ממני גם קודם לכן¹, כאשר יצאנו על יון, על אודות האנשים האלה. בשמעך עשיתני לקלס בנבְּרִי מראש את הדברים האלה, אשר באו. כי לדבר לפניך, המלך, את האמת תפקידי הגדול ביותר. ובכן שמע אותה גם עתה. האנשים האלה באו להלחם אתנו בעד המבוא ולזאת הם מתכוננים. כי חוק להם הקובע ככה: כשהם יעמדו לחרף נפשם, אז עליהם לקשט את ראשם. דע לך, אם תכניע את אלה ואת אלה שנשארו בשרטה, אין אומה אחרת בין בני האדם, אשר תעזו להרים יד נגדך, המלך. כי יוצא אתה עתה על הממלכה המפוארה שביון ועל האנשים האמיצים ביותר“. הדברים האלה נראו לכסרכסס שאין להאמין בהם כלל ושאל בפעם השניה, באיזה אופן ילחמו עם צבאו כשהם במספר כזה. וזה ענה: „המלך, תתיחס אלי כאל איש בדאי אם לא יפול לך הדבר ככה, כמו שאני אומר“.

210. בדברו את הדברים האלה לא הוכיח את כסרכסס. הוא חכה ארבעה ימים, בקוותו תמיד שהם יסוגו אחור. אולם ביום החמישי, כאשר לא הלכו להם, כי אם נראו לו שהם נשארים במקומם מתוך חוצפה ומבוכה, נתמלא חימה ושלה נגדם מדים וקִיטִיִּים ופקד עליהם לתפשם חיים ולהביאם לפניו. וכאשר השתערו המדים על היוונים, נפלו רבים, ואחרים באו במקומם ולא נסוגו אחור, אף כי הפסדם היה גדול. הוברר לכל איש ואיש ולא פחות מזה למלך עצמו, שהם אמנם בני אדם רבים, אך אנשים מעטים. ההתנגשות נמשכה כל היום.

211. ויען כי המדים נפגעו קשה, נסוגו אחר כך אחור ובמקומם באו פרסים, אשר המלך כנה אותם „האלמותיים“². והידרניס³ פקד עליהם; כאילו אלה יכריעו על נקלה. כאשר גם הם התנגחו עם היוונים, לא עלה בידם יותר מאשר לצבא המדי, כי אם אותו הדבר, יען נלחמו במקום צר והשתמשו ברומחים קצרים⁴ מאלה של היוונים, ולא היתה להם תועלת מהמונם. הלקדימוניים, אשר נלחמו בגבורה, הראו גם בזה שיודעים הם היטב להלחם עם אנשים שאינם מבינים להלחם, וגם בזה, שמדי הפכו עורף, כאילו כולם נסים, והברברים, בראותם אותם נסים רדפו אחריהם בצעקה והמולה; וכאשר הודבקו הפכו פניהם נגד הברברים. ובהפכם את פניהם הפילו מספר עצום מבין הפרסים. אולם נפלו מדי פעם בפעם גם מהשפרטים אי־אילו באופן זה. כאשר לא יכלו הפרסים לתפוש אף חלק מהמבוא על כל נסיונותיהם, בתקפם פעם גדודים גדודים, פעם בהמונם, שבו וחזרו.

1 ראה VII 101–104.

2 על אודותם VII 31, 83.

3 על אודותיו VII 83.

4 ראה על נשק הפרסים V 49. VII 61.

212. מספרים, שבעת ההתקפות האלה קפץ המלך בעת הסתכלו¹ שלש פעמים מעל כסאו, בחרדו לצבאו. ביום ההוא התנגשו אפוא ככה ביום המחרת התנגחו הברברים לא יותר טוב. יען כי בהיותם מעטים², קוו³, שאלה מכוסים פצעים ואינם עוצרים עוד כח להרים יד, והתנגחו אולם היוונים היו מסודרים יפה למערכותיהם ועמיהם, וכל אחד נלחם במקומו, וזלת הפוקים; יען אלה נשלחו אל ההר לשמור על השביל. כאשר מצאו הפרסים שהמצב לא נשתנה מהיום הקודם, נסוגו אחור.

213. המלך היה נבוך ולא ידע בנפשו מה לעשות במצב שנמצא בו, והנה בא אתו בדברים אַפִּיאֲלֵטִים בן אַבְרָיִמוֹס, איש מִיִּלִּים, אשר דמה להשיג שכר גדול מאת המלך. הוא הודיע על השביל המוליך דרך ההרים אל תְּרִמּוֹפִילִי והביא כליה על היוונים שנשארו במקום הזה. אחר כך ביראו את הלקדימוניים ברח לתסליה ומהפילגוריים⁴ של האמפיקטיונים שהתאספו לפְּלִי הוכרו סכום כסף בעד חיי הבורח. אולם זמן מה אחרי־כן, כאשר שב לַאֲתִיקִירָה, הומת בידי אַתִּינִידִיס, איש טרחיס; אבל אַתִּינִידִיס זה הרג את אַפִּיאֲלֵטִים בגלל סבה אחרת אשר אציין אותה בספורים הבאים⁵. בכל זאת בא על שכרו מאת הלקדימוניים. אַפִּיאֲלֵטִים הומת אפוא באופן כזה אחרי המאורעות האלה.

214. יש גם ספור אחר שמספרים⁶, שאוֹנִיטִיס בן פִּנְגוֹרוֹס, איש קְרִיסְטוֹס⁷ וקורידלוס מאַנְטִיקִירָה היו אלה שאמרו למלך את הדברים ההם והוליכו את הפרסים מסביב להרים. הספור הזה אינו מהימן לי כלל וכלל. יען, ראשית עלינו להסיק מזה שהפילגורים של היוונים אשר בודאי ידעו את הענין לאמתו, הכריזו סכום כסף לא בעד חיי אוֹנִיטִיס וקורידלוס אלא בעד חיי אַפִּיאֲלֵטִים הַטְּרָחְנִי, ושנית יודעים אנחנו שאפִּיאֲלֵטִים ברח בגלל הסבה הזאת. אמנם יכול היה אוֹנִיטִיס לדעת את השביל הזה אף כי לא היה איש מִיִּלִּי, אם שהה הרבה בארץ הזאת. אולם יען אפִּיאֲלֵטִים הוא האיש אשר הוליך את הפרסים על השביל סביב להרים, רושם אני אותו כאשם.

1 גם בקרב על יר פִּלֵּמִיס ישב המלך על כסאו במקום גבוה והסתכל בקרב. VIII 90. ראה גם VII 40.

2 היוונים.

3 הפרסים.

4 פִּלְגוֹרִים היו נקראים צירי שנים עשר ארצות הברית של האמפיקטיוני הקלפי או הפיתרי. המקדש המשותף היה המקדש בדלפוי ומקדש שני היה באֶנְתֵּלָה, השוה VII 200.

5 הוא לא עשה זאת, כנראה קרמחו המות.

6 כנראה היו ספורים שונים בנוגע לכגירה הזאת. יען כי הסופרים קֶטֶסִיאָס ורודוריוס מוכירים שמות אנשים אחרים, אשר מסרו למלך את הידיעה בדבר השביל.

7 עיר בדרום אֶבֶרִיָה.

215. וכסרכסס, יען כי מצא חן בעיניו מה שהבטיח אַפִּיאֶלְטִיס לעשות, שלח מיד מלא שמחה את הידרניס עם האנשים אשר פקד עליהם. הם יצאו מהמחנה בשעה שמדליקים את הנרות¹. את השביל הזה מצאו אמנם המִלִּיִּים ילידי הארץ, וכשמצאוהו הוליכו את התסלים נגד הפוקים. או כאשר הפוקים חסמו בחומה את המבוא והיו מוגנים מפני מלחמה². מהעת ההיא לא הביא שום תועלת למיליים³.

216. הענין של השביל הזה הוא כך: מתחיל הוא מהנהר אֶסּוּפּוֹס, זה הזורם דרך הנקי, ואותו השם חל על ההרים האלה ועל השביל, אֶנּוֹפִּיה; נמשכת אֶנּוֹפִּיה זאת על יד גב ההרים ונגמר על יד העיר אֶלְפִּיגוֹס, שהיא הראשונה מערי הלוֹקְרִים מעבר המִלִּיִּים, ועל יד האבן הנקראת מֶלְמֶפִּיגוֹס⁴ ועל יד מושבי הֶקְרָקוּפִים⁵; במקום הזה הוא גם צר מאד.

217. לאורך השביל הזה שנמשך אפוא ככה הלכו הפרסים אחרי עברם את האסופוס כל הלילה, מימנם הרי האוֹיִטִיִּים, משמאלם אלה של הֶקְרִיחִיִּיִּים, כאשר האיר השחר היו על פסגת ההרים. במקום הזה של ההרים שמרו, כמו שהעירותי גם למעלה, אלף כבדי נשק של הפוקים, מגינים על ארצם ושומרים על השביל. כי המבוא למטה נשמר מהאנשים אשר הזכרתי, אבל על השביל דרך ההרים הבטיחו הפוקים מרצונם ללאונידס לשמור עליו.

218. הפוקים הרגישו בהם כשהיו כבר למעלה באופן כזה: כי עלו הפרסים בחשאי בהיות ההרים מכוסים כולם אלונים. היתה דממה, אבל כאשר קם רשרוש גדול, מה שמוכן, מהעלים המפוזרים תחת הרגלים, קפצו הפוקים ממקומם ושמו את נשקם עליהם. ומיד הופיעו הברברים. כראותם אנשים השמים נשקם עליהם, השתאו. יען קוו שלא יופיע איש לקראתם בדרך, והנה פגעו בצבא. מיד שאל הידרניס מלא חרדה, פן הפוקים הם לקדימוניים, את אַפִּיאֶלְטִיס, בני איזו ארץ הצבא, ובהודע לו בבירור, סדר את הפרסים כמו לקרב. כאשר נפגעו הפוקים מיריות רבות וצפופות, מהרו וברחו אל ראש ההר, בחשבם כי כל עיקרם לא באו אלא עליהם, והתכוונו למות. הם אמנם דמו ככה, אך הפרסים אשר עם אפִּיאֶלְטִיס והידרניס, לא שמו לבם כלל לפוקים אלא מהרו לרדת מההר.

1 בתחלת הערב.

2 ראה בנוגע לכל הענין VII 176.

3 להפך, הזיק להם, יען מעתה לא היה שום ערך לחומה שבנו במבוא.

4 כנוי להירקלס. על האבן הזאת נרדם פעם הירקלס והגמדים גבנו את כליו, כאשר

התעורר, תפש אותם והם נתנו לו את הכנוי הזה.

5 גמדים חומרי לצון ורמיה. פרוש המלה: בעלי זנב.

219. לאלה מהיוונים הנמצאים בתרמופילי הודיע הראשון הקוסם מג'יט'אס אחרי הסתכלו בקרבנות¹, את המות המחכה להם יחד עם השחר. מלבד זה היו גם אנשים אשר נפלו אליהם וספרו על דבר סבוב הפרסים. אלה הודיעו עוד בלילה, ושלישית מהרו וירדו הצופים מעל הפסגה כשאך האיר היום. עתה התיעצו היוונים ודעותיהם נתפלגו. כי חלק לא נתן לעזוב את החזית, וחלק התנגד לדעה הזאת. אחרי כן נפרדו, חלק הלך לו והתפור ומהר איש איש לעירו וחלק מהם יחד עם לאונידס התכונן להשאר על המקום.

220. מסופר גם כן שלאונידס עצמו שלח אותם, כי דאג פן ימותו. לעצמו ולשפרטים אשר היו אתו לא חשב למתאים לעזוב את החזית, אשר באו מתחלתם לשמור עליה. לדעה הזאת נוטה אני בהחלט ועוד יותר, כאשר הבין לאונידס כי רפו ידי בעלי הברית ואינם רוצים להלחם יחד אתו עד ההכרעה, צוה להם להתפור, ושהוא ילך לו לא מצא ליאה. בהשארו על המקום השאיר לעצמו תהלה גדולה ואשרה של שפרטה לא נמחה. יען נאמרה מאת הפיתיה לשפרטים, כאשר שאלו באורקולוס בדבר המלחמה הזאת מיד כשאך התחוללה: או שלקדימון תהיה לשממה על ידי הברברים, או שמלכם² יומת. החזון הזה נאמר להם בחרוזים הכסמטריים במלים אלה:

אבל³ לכם, תושבי שפרטה הרחבה,

או העיר הגדולה והמפוארה בידי בני

פרסאבס⁴ תהרס, או זאת לא, על המלך

מגוע הירקלס הנספה יאבל החבל הלכדימוני.

כי לא עוז הפרים ולא האריות⁵ יעצרהו

בקרב. כי עוז זוס בו. אומרת אני

לא יעמוד עד ישוסע אחד משניהם⁶.

זאת אפוא שקל לאונידס בדעתו וברצותו לרכוש תהלה לשפרטים לבד, בחר לשלוח את בעלי הברית מאשר חלוקים בדעותיהם ילכו להם ככה בלי סדר. 221. וראיה לי גם העובדה, והיא לא הגרועה, לכל הענין שגם את הקוסם,

אשר הלך אחרי הצבא הזה, מג'יט'אס מאק'ג'ניה, אשר לדברי בני האדם הוא מורע מלמפוס⁷, את זה אשר הודיע מתוך הקרבנות מה שיקרה לו⁸, שלח,

1 במעים של הקרבנות.

2 של הלכדימוניים.

3 כנראה אמרה הפיתיה תחלה אורקולוס לשואלים אחרים אחריו כן פנתה אל הלכדימוניים.

4 הפרסים התייחסו להירוס היווני פרסאבס. (VII 61, 150).

5 שתי החיות, הפר והארי, מסמלים את הכח והעוז שיש במלך כסרכסט.

6 או העיר או המלך.

7 קוסם מפורסם בין בזמן קדום (II 49).

8 ללאונידס.

כידוע, לאונידס, לבל יספה יחד אתו והוא למרות שנשלח, לא עזב הוא עצמו, אבל שלח את בנו, אשר יצא יחד אחר מלחמה, יען היה בנו יחידו.

222. ובכן מהרו והלכו להם בעלי הברית ושמעו ללאונידס, אבל התספיים והתיבים לבד נשארו עם הלקדימוניים. מהם נשארו התיבים בעל כרחם ונגד רצונם, כי החזיק בהם לאונידס כבני תערובת¹, אבל התספיים נשארו בכל לבם, ואמרו שלא יעזבו את לאונידס ואת האנשים אשר עמו וילכו להם, אלא נשארו ונפלו יחד אתו. מפקדם היה דימופילוס בן דיאדרומוס.

223. אחרי עלות השמש נסך כסרכסס נסך וחכה זמן מה וכשהשוק מתמלא² בערך הסיע את הצבא קדימה, כי כך נצטוה מאת אפיאלטיס. יען הירידה מעל ההר קצרה ופחות המרחק בהרבה מאשר הסבוב והעליה. הברברים אשר עם כסרכסס התקדמו אפוא, והיוונים אשר עם לאונידס, בדעתם שהם יוצאים לקראת המות, יצאו הרבה יותר מבראשונה אל החלק הרחב יותר של המעבר. כי שומרים היו על מעוז החומה, ואם בימים הראשונים יצאו למקומות הצרים ונלחמו, עתה התנגחו מחוץ למקומות הצרים ונפל מספר עצום של ברברים, כי מאחוריהם הכו שרי הגדודים בשוטים שבידיהם כל איש ודוחפים אותם תמיד קדימה. רבים מהם נפלו לתוך הים ואבדו, עוד רבים מאלה נרמסו חיים מאנשיהם. איש לא שם לב לנאבדים, יען כי ידוע ידעו³ שהמות מחכה להם מאת האנשים אשר סבבו את ההר, הראו את נחת זרועם עד כמה שיכלו, כמחפשי נפש ומיואשים, נגד הברברים.

224. לרובם היו כבר החניתות שבורות, ובחרבותיהם הכו את הפרסים ארצה. וגם לאונידס נפל בהמולה הזאת כאיש אמיץ הלב ביותר, ואתו אחרים אנשי שם מבין השפרטים, שאת שמותיהם שמעתי יען הראו את עצמם אנשים הגונים. שמעתי גם של כל שלש מאות⁴, אמנם גם מבין הפרסים נפלו שמה רבים אחרים ומפורסמים, ביניהם גם שני בני דריוש, אפרוקימיס והיפרכנתיס, אשר נולדו לדריוש מאת בת ארטגיס, פרכיגיס⁵. ארטגיס היה אחי המלך דריוש, בנו של היסטקסס בן ארטמיס⁶, אשר נתן לדריוש, כאשר השיא לו את בתו, את כל רכושו, כי היא היתה בתו היחידה.

1 ראה VII 202, 205.

2 בעשר בבוקר (II 173).

3 היוונים.

4 ארבעים שנה אחרי מותו, בשנת 440, העבירו השפרטים את עצמות לאונידס לעירם והעמידו עמוד, שבו היו חרותים שמות כל גבורי תרופילי. הירודוטוס קרא אפוא את השמות מעל העמוד.

5 על אודות שש בשי דריוש ראה III 88.

6 על אודותיו VII 11.

225. גם לכסרכסס נפלו שמה שני אחים בעת הלחמם בשל גויתו של לאונידס, שקמה עליה שאון מלחמה רבה מפרסים ולקדימוניים, עד אשר היוונים הודות גבורתם הוציאוהו והכו אחור את האויבים ארבע פעמים. המצב הוזה נמשך עד אשר באו האנשים עם אפאלטיס. כאשר שמעו היוונים כי אלה באו, נשתנו מעתה פני הקרב. כי הם נסוגו אחור אל המקום הצר של הדרך ובעברם על יד החומה באו והתיצבו על יד הגבעה ששם היו כולם נאספים זולת התייפים. הגבעה נמצאת במבוא, במקום שכעת קעמד הארי מאבן לכבוד לאונידס. במקום הזה הגינו על עצמם בסכינים, אלה שהיו להם עוד כאלה, בידים ובפה והברברים כסו אותם בחצים; חלק תקף אותם לפנים והרס את מעוז החומה וחלק הקיף אותם מכל צד.

226. אף כי הלקדימוניים והתקספיים היו כאלה¹, בכל זאת נאמר שהאיש האמיץ ביותר היה דיאוגקיס משרטה. ומספרים שהוא אמר את המלה הזאת טרם שהתנגחו עם המדים, כאשר שמע מאחד מהטרחיניים, שכשיורים הברברים את חצייהם, מאפילים הם על השמש בהמון החצים, כה גדול המונם. הוא לא נבהל מהדברים האלה ואמר מבלי לשים לב להמון המדים, האורח הטרחיני מודיע רק טובות, שאם המדים יסתירו את השמש, יהיה להם הקרב בצל ולא בחם השמש. את הדבורים האלה ואחרים כאלה השאיר דיאוגקיס הלקדימוניי אחריו לזכרון.

227. ומספרים שאחריו הצטינו שני אחים לקדימוניים, אֶלְפָּאוס ומֶרֶון, בני אוֹרְסִיפֶנְטוֹס. מבין התקספיים זכה לשם ביותר האיש ששמו היה דִּיתִירֶמְבּוֹס בן הֶרְמִטִידֶס.

228. בו במקום שבו נפלו נקברו גם אלה אשר מתו קודם שהלכו להם האנשים שנשלחו מאת לאונידס, ונחרתה כתובת האומרת את הדברים האלה:

עם רבבות נלחמו לפנים במקום הזה שלש מאות
מהפלופוניסוס ארבעת אלפים.

זאת היא אמנם הכתובת בשביל כולם, לשפרטים נמצאת כתובת מיוחדת:

הוי אורח, הודע ללקדימוניים, במקום הזה
שוכבים אנחנו נאמנים לחוקותיהם.

ללקדימוניים היתה אפוא הכתובת הזאת, אולם לקוסם זו:

הציון הזה מגיסטיאס המהולל, אשר המיתוהו לפנים
המדים, בהשתרעם על יד הגהר ספֶרְחִיוֹס.

הקוסם, אשר ידוע ידע אז את הקירות² המתקרבות

1 גבורים.

2 גלות המות.

לא רצה לעזוב את מצביאי שפרטה.

והנה בכתובות ועמודים אפוא, חוץ מהכתובות של הקוסם, פארו אותם האמפיקט-יונים; זו של הקוסם מגיסטיאס כתב סימונידס¹ בן לֶאֱפֶרְפֶּס מתוך ידידות. 229. שנים משלש מאות האלה, מספרים, אֶבְרִיטוֹס ואֶרִיסְטוֹדִימוֹס אלמלי היו שניהם פועלים בדעה אחת, או שהיו שניהם נמלטים יחד לשפרטה, כי נשלחו מתוך המחנה על ידי לאונידס ושכבו בֶּאֱלֶפְנוֹי חולים במחלת עינים קשה מאד, או אם לא רצו לשוב, למות יחד עם האחרים; ואף כי היה בידם לעשות אחד משני אלה, לא רצו להיות בדעה אחת, כי אם להתפלג בדעותיהם. והנה אֶבְרִיטוֹס כשמעו שהפרסים עברו את ההר, דרש את נשקו וחגר אותו, וצוה על הֶקְלוֹט² כי יוליכהו אל הלוחמים; וכאשר הוביל אותו, מהר המנהיג וברתו, וזה נקרה לתוך ההמולה ונהרג, אבל אֶרִיסְטוֹדִימוֹס נפל רוחו בקרבו ונשאר. לו קרה שאריסטודימוס לבד בגלל מחלתו היה שב לשפרטה, או לו שניהם יחד היו עושים את דרכם חזרה, נראה לי, שהשפרטים לא היו נוטרים להם שום חרון אף. אבל כעת כשאחד מהם מת והשני לא רצה למות, מתוך אותה ההתנצלות, בהכרח היה עליהם לכעוס מאד על אריסטודימוס.

230. והנה אחדים מספרים שבאופן כזה הציל אריסטודימוס את עצמו לשפרטה ובאמתלה הזאת, אחרים—שהוא נשלח כמלאך מתוך המחנה והיה בידו לבוא לקרב שהתחולל ולא רצה, אלא בהתעכבו בדרך נשאר בחיים, אולם המלאך חברו הגיע לקרב ונפל.

231. בשוב אריסטודימוס זה ללקדימון נחל קלון וחרפה; הוא סבל את החרפה שאף איש מהשפרטים לא הדליק לו אש³ ולא דבר אתו, והקלון היה שהוא נקרא אריסטודימוס מוג הלב⁴. אבל בקרב על יד פֶּלְטִיָה תקן את האשמה כולה שנאשם בה.

232. ומספרים שגם איש אחר משלש המאות האלה נשלח כמלאך לתסליה ונשאר בחיים; שמו היה פֶּנְטִיטִיס. בשובו לשפרטה נחל חרפה ותלה את עצמו.

233. התייבים, אשר לאונידס פקד עליהם, כל עוד שהיו יחד עם היוונים נלחמו מאונס נגד צבא המלך, אבל כראותם שהפרסים מתגברים ובכן אפוא

1 אחד מגדולי המשוררים של יוון. חי 556—468. הוא בא מהאי קאוס לאתונא אל הטירנוס היפרכוס. נשארו בין שיריו שירי תהלה אחרי הנצחונות על יד פֶּרְתֶּן וסלמיס.

2 השפרטים היו משתמשים במלחמה בהלוטים כנושאי כלים או לעבודות שונות במחנה.

3 לפי מנהג יוני עתיק היה כל איש רשאי לקחת לו אש מעל כירת חברו. רק ממנוידיס נשללה הזכות הזאת.

4 הגנאי הגדול ביותר בלקדימון.

כאשר היוונים יחד עם לאונידס נדחקו אל הגבעה נפרדו מהם והרימו את ידיהם והתקרבו אל הברברים ואמרו את האמת הגמורה שהם נוטים אחרי המדים ושהיו בין הראשונים אשר נתנו אדמה ומים למלך ושבאונו באו לתרמופילי ושהם אינם אשמים בתבוסה שנגרמה למלך. ויען דברו את הדברים האלה, הצילו את חייהם. כי לקחו גם את התסלים כעדים לדבריהם. בכל זאת לא הצליחו בכל. יען הברברים תפשו אחדים בבואם, אחדים הרגו בעת התקרבתם, ברובם התוו במצות כסרכסס את תו המלך¹ והתחילו במפקד לאונטיאדס אשר את בנו אַבְרִימָכוֹס הרגו הפֶּלְטִיִּים איוה זמן אחרי כן כאשר עמד בראש ארבע מאות תִּיבֵּיִים ותפש את עיר הפֶּלְטִיִּים².

234. ככה נלחמו אפוא היוונים על יד תֶּרְמוֹפִילִי. וכסרכסס קרא לְדִימְרָטוֹס ושאל אותו בהתחילו ככה: „דימרטוס, אתה איש ישר. נוכחתי מהמציאות, שמה שאמרת הכל בא ככה. ועתה אמר לי, כמה הם הלְקִדִּימוֹנִיִּים האחרים וכמה מהם מתנהגים במלחמה כמו הללו, או אולי כולם.” וזה אמר: „המלך, מספר הלְקִדִּימוֹנִיִּים כולם גדול וערים רבות להם. ומה שאתה רוצה לדעת, תדע: בלְקִדִּימוֹן נמצאת שפרטה, עיר בת שמונת אלפים גברים בערך, וכולם דומים לאלה אשר נלחמו פה. הלְקִדִּימוֹנִיִּים האחרים אמנם אינם דומים לאלה, אולם אמיצים.” על זה אמר כסרכסס: „דימרטוס, באיוו דרך נתגבר על האנשים האלה בעמל הפחות ביותר? הבה, בָּאָר, כי יודע אתה את נכלי תחבולותיהם, הלא מלך היית עליהם.”

235. וזה השיב: „המלך יען כי אתה מתיעץ אתי ברצינות, מחויב אני לאמר לך את המועיל ביותר. אם³ תשלח מחיל הים שלש מאות אניות לארץ לְקִדִּימוֹן. על ידה נמצא אי, ושמו קִיֶּתִיקָה; על אודותיו אמר הֵילוֹן⁴, שהיה איש חכם מאד אצלנו, רָנַח יותר גדול יהיה בשביל השפרטים, לו היה נשקע תחת הים מלהתרום, יען חשש תמיד לדבר שיצא ממנו, מה שאני עומד ליעץ לך, אף כי לא ראה מראש את מסע מלחמה שלך, כי אם קָנַר במדה שוה מפני כל מסע אנשים. מהאי הוזה תטילנה את אימתן⁵ על הלְקִדִּימוֹנִיִּים. כשתהיה המלחמה קרובה לארצם, לא תגור מפניהם כלל, פן יבואו לעזרת שאר יון כשתהיה נכבשת על ידי חיל היבשה. אחרי שתהיה שאר יון משועבדת, תהיה לְקִדִּימוֹן מיד חלשה כשתהיה עזובה לבדה. אם לא תעשה ככה, אתה צפוי

1 כמו לעבדים שברחו מאדוניהם.

2 המאורע הזה היה באביב 431.

3 זאת התשובה על השאלה בפרק הקודם; באיוו דרך נתגבר.

4 אחד משבעת חכמי יון (I 59).

5 האניות.

שיקרה לך כדבר הזה: יש מיצר ארץ צר של הפלופוניסוס, ויען כי במקום הזה התקשרו כל הפלופוניסיים נגדך, צפוי אתה שתבאנה לך קרבות יותר קשים מאלה אשר היו. ואם תעשה את הדבר ההוא, ימסרו הם עצמם בידך בלי קרב את מיצר הארץ הזה והערים."

236. דבר אחריו אַחִימֶנִיס, אחי כסרכסס ומפקד על חיל הים, אשר היה באותו מעמד ופחד, פן יפתה כסרכסס לעשות זאת: "המלך, רואה אני שאתה מסכים לדברי האיש, המקנא בך שאתה מצליח או גם בוגד במעשיך. כי כך היא דרכם של היוונים ושבעים הם רצון ממנה. הם מקנאים במצליח ושונאים את העולה עליהם. אם במצב של היום, אחרי שארבע מאות אניות נשברו, תשלח שלש מאות אחרות מתוך הצי להפליג ולסובב את הפלופוניסוס, צָרִיךְ יוכלו לעמוד בפניך. אבל אם חיל הים יהיה מאוחד, יבצר מהם לתקוף אותן ובכלל לא יהיו מוכשרים להלחם אתך, וחיל הים כולו יעזור לחיל היבשה, וחיל היבשה לחיל הים כאשר יצאו לדרך יחד; אבל אם תפרידם, לא אתה תהיה לתועלת להן, ולא הן לך. אם ענייך מסודרים יפה, דע לך, שאין לך לשים לב למצב צָרִיךְ, איך הם נלחמים את מלחמתם, מה הם יעשו ומה מספר המונם. כי עוצרים הם כח לחשוב בעצמם על עניניהם, וכמו כן גם אנחנו על שלנו. ואם הלקדימוניים יצאו לקרב לקראת הפרסים, לא יהיה לאל ידם לרפא את התבוסה הבאה."

237. כסרכסס השיב בדברים אלה: אַחִימֶנִיס, דברייך נראים בעיני ואעשה ככה. דימרטוס אומר מה שלדעתו הטוב בשבילי, בכל זאת סברתי נדחית מפני שלך. יען לא אודה כלל בזה, שלבו אינו טוב למעשי, בלמדי זאת מדבריו שדבר קודם לכן ומהמציאות, שאורח מקנא באורח מצליח ועוין לו בחבו, ולאיש אורח בן עירו הנועץ בו, לא יעץ מה שנראה לו להיות הטוב ביותר, אם לא הגיע למדרגה גבוהה של יושר; אבל אנשים כאלה יקרים. אך אורח למארחו המצליח הוא דורש טובתו בכל לבו, ובשעה שנועץ בו יעץ לו את הטוב ביותר. אם כן הדבר מצוה אני להמנע להבא מלדבר דופי בדימרטוס, יען כי הוא אורח שלי¹.

238. את הדברים האלה דבר כסרכסס ועבר בין המתים ובשמעו שלאונידס היה מלך וגם מצביא הלקדימוניים, צוה לכרות את ראשו ולשימו על נס. ברור לי מתוך ראיות רבות ושונות וגם מתוך זו, שאינה הפחותה, שלמלך כסרכסס חרה מאד בין כל האנשים ביותר על לאונידס בעודנו עוד בחיים. כי אלמלא זאת לא היה עושה נבלה כזו למת. כי בין כל האנשים אשר אני מכיר

1 דוגמאות למדה של הכרת טובה והכנסת אורחים אצל מלכי פרס גם III

דרך הפרסים לכבד מאד את האנשים אמיצי הלב במלחמה¹. האנשים אשר נצטוו לכך, עשו אפוא את הדבר.

2.239 [חזור אני למקום ספורי, שבו הפסקתי קודם לכן. הלכדימוניים היו הראשונים אשר שמעו שהמלך מזדיין נגד יון ובכן אפוא שלחו לדלפוי לשאול באורקולוס, ושם ניתן להם האורקולוס אשר ספרתי מעט קודם לכן. ושמעו באופן פלא. כי דימרטוס בן אריסטון ברח אל המדים וכפי שאני סבור וסברתי מבוססת, לא היה הוגה שום חבה ללכדימוניים; אולם מותר לשער, שעשה מה שעשה מתוך חבה או שהיה שמח לאידם. כי אחרי אשר כסרכסס גמר בלבו לצאח במסע מלחמה על יון ודימרטוס נמצא בשושן ושמע זאת, השתוקק להודיע ללכדימוניים. בדרך אחרת לא יכול להודיע, יען מסוכן מאד היה אלמלי נתפס. הוא בצע את מזמתו ככה. הוא לקח לוח כפול וגרד את השעוה ממנו ואחר כך כתב על עץ הלוח את החלטת המלך ואחרי עשותו זאת חזר וכסה את השעוה על האותיות בכדי שהלוח הריק בהנשאו לא יעורר שום התענינות אצל שומרי הדרכים. וכאשר הגיע ללכדימון לא יכלו הלכדימוניים לעמוד על הענין, עד אשר כפי ששמעתי נתנה להם גורגו בתו של קלאומניס ואשתו של לאונידס, את העצה, שהיא עצמה עמדה עליה, בצוותה לגרד את השעוה וימצאו אותיות על העץ. הם שמעו ומצאו וקראו אחרי כן הודיע לשאר היוונים. ככה אפוא קרה הדבר, כפי שמספרים.]

1 גבורה במלחמה היתה אצל הפרסים המדה הגדולה והחשובה ביותר (I 136).

2 יש אומרים הפרק הזה הוא הוספה מידי איש אחר, יען אין קשר בין תוכנו למה שמסופר